

Voorbeeldprojecten revisited

Amsterdam, 9 januari 1996
Van Dijk, Van Someren en Partners
Mireille Geldorp
Bram van Dijk

Inhoudsopgave

	pagina
1 Inleiding	3
2 Resultaten winkeliersenquête	4
2.1 Inleiding	4
2.2 Getroffen maatregelen	5
2.3 Ontwikkeling criminaliteit en aangiftebereidheid	7
2.4 Attitudes ten aanzien van preventie en criminaliteit	9
3 Resultaten procesevaluatie	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Belangrijkste resultaten per gemeente	13
3.3 Samenvatting	16
4 Conclusies en aanbevelingen	18

Bijlage 1

1	Spijkenisse	1
2	Etten-Leur	4
3	Almelo	8
4	Lelystad	12
5	Leiden	16
6	Zutphen	20
7	Deventer	23
8	Haarlem binnenstad en Cronjéstraat	26

Bijlage 2

Overzicht geïnterviewde personen

Bijlage 3

Versillen in gemiddelde attitude van winkeliers naar plaats
Gemiddelde attitude winkeliers wel/geen project gemeten op een vijfpuntenschaal

1 Inleiding

In de periode van eind 1992 tot eind 1993 zijn in acht gemeenten voorbeeldprojecten uitgevoerd ter voorkoming en bestrijding van criminaliteit in winkelgebieden. Deze voorbeeldprojecten zijn mede mogelijk gemaakt door de Ministeries van Justitie en Economische Zaken en het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD).

Bij de opzet van de voorbeeldprojecten is een aantal hoofdlijnen uitgezet.

- Het initiatief voor de uitvoering van de projecten is neergelegd bij de winkeliersverenigingen.
- Ten behoeve van de coördinatie van elk project, is bij aanvang een projectleider aangesteld en een lokale werkgroep of begeleidingscommissie ingesteld.
- De te nemen maatregelen zijn toegesneden op de lokale problematiek. Om dit te realiseren is in elke lokatie onder begeleiding van een projectdeskundige een plan van aanpak opgesteld.

De projecten zijn destijds uitgebreid geëvalueerd. De resultaten zijn vastgelegd in de Eindrapportage Voorbeeldprojecten Winkelcriminaliteit (Van Dijk, Van Soomeren en Partners, februari 1994).

Een belangrijke doelstelling van de projecten, die in 1994 nog niet geëvalueerd kon worden, luidde dat de aanpak moest leiden tot een continuering van de activiteiten na de projectperiode. In de rapportage die voor u ligt wordt geëvalueerd in hoeverre deze doelstelling is verwezenlijkt. Hiertoe zijn in de acht lokaties telefonische interviews gehouden met de belangrijkste betrokkenen.

Daarnaast wordt inzicht gegeven in de lange termijn effecten van de integrale aanpak winkelcriminaliteit. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de belangrijkste resultaten en conclusies uit een onderzoek dat is uitgevoerd onder winkeliers in de betrokken winkelgebieden. De resultaten van het betreffende onderzoek staan beschreven in het rapport 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse', van C.A. Beijer en M.H. Wieman, Erasmus Universiteit Rotterdam, oktober 1995¹. Wij zijn de auteurs erkentelijk voor het ter beschikking stellen van de resultaten uit hun rapport.

De voor u liggende rapportage is als volgt opgebouwd:

- in hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de belangrijkste resultaten van de enquête onder winkeliers;
- hoofdstuk 3 geeft de belangrijkste resultaten weer van de procesevaluatie van de huidige preventieve activiteiten in de betrokken winkelgebieden;
- in hoofdstuk 4 worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan;
- bijlage 1 bevat een uitgebreide beschrijving van de huidige stand van zaken per lokatie en bijlage 2 een lijst met sleutelpersonen die in het kader van de procesevaluatie geïnterviewd zijn. Tenslotte zijn in bijlage 3 enkele tabellen uit het rapport 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse' overgenomen.

¹ 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse' is een eindverslag van het derdejaarsproject 'Grootheden van de kleintjes: een empirisch onderzoek in het MKB'. Het verslag is tot stand gekomen onder begeleiding van dr. J. van Dalen en dr. B. Bode, Faculteit der Bedrijfskunde, Erasmus Universiteit Rotterdam.

2 Resultaten winkeliersenquête

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten weergegeven van de schriftelijke enquête die is uitgevoerd onder winkeliers². Daarbij wordt een drietal aspecten behandeld.

- 1 De mate waarin winkeliers momenteel maatregelen treffen ter preventie van winkelcriminaliteit.
- 2 Het oordeel van de winkeliers over de ontwikkeling van de criminaliteit in het winkelgebied en de eigen winkel.
- 3 De belangrijkste attitudes van de winkeliers ten aanzien van de preventie van criminaliteit en de huidige stand van zaken in de winkelgebieden.

Bij de presentatie van de resultaten wordt, waar mogelijk, onderscheid gemaakt tussen de winkeliers die aan het voorbeeldproject hebben deelgenomen en zij die dat niet hebben gedaan. Er kan hierbij vanuit worden gegaan dat, daar waar de resultaten voor de beide groepen winkeliers verschillen, dit (mede) het gevolg is geweest van het voorbeeldproject³. Daarnaast worden de resultaten uitgesplitst naar de acht verschillende gemeenten waar de projecten zijn uitgevoerd. In dit rapport blijven de resultaten met betrekking tot het slachtofferschap onder winkeliers achterwege. Dit vanwege de lage respons in het merendeel van de betrokken gemeenten.

Over het geheel genomen is de respons⁴ voor een schriftelijke enquête vrij redelijk. Opvallend is dat zich onder de respondenten een relatief grote groep winkeliers bevindt die niet heeft deelgenomen aan de activiteiten van één van de voorbeeldprojecten.

2 De voor dit hoofdstuk geselecteerde resultaten uit de enquête onder winkeliers zijn overgenomen uit: 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse', van C. A. Beije en M.H. Wieman, 1995.

3 Aangezien de invloed van de voorselectie - winkeliers besloten immers zelf om al dan niet aan één van de voorbeeldprojecten deel te nemen - niet te controleren is, kunnen de verschillen in onderhavige resultaten niet uitsluitend worden toegeschreven aan de effecten van het voorbeeldproject.

4 Beije en Wieman (1995), blz. 7. De percenteerbasis in tabel 1 is een andere dan die in het genoemde rapport, namelijk naar het totaal aantal winkeliers gevestigd in het betreffende winkelgebied. Terwijl er ruim 2200 winkels zijn gevestigd in de betreffende gebieden zijn er in dit onderzoek 1905 enquêtes verzonden. Van de 1905 verstuurdde enquêtes kwamen er 78 oningevuld retour, vanwege onjuiste adressering, verhuizing of opheffing van de winkel. In totaal werden er van de 1827 resterende enquêtes 486 beantwoord teruggezonden. De exacte responspercentages per gemeente worden hier niet gepresenteerd, aangezien niet is bijgehouden hoeveel enquêtes precies zijn verstuurd naar de afzonderlijke lokaties. Voor de bepaling van de respons per lokatie is daarom niet uitgegaan van het aantal van 1905 verstuurdde enquêtes, maar van het aantal winkels dat ten tijde van het voorbeeldproject in de betreffende lokaties gevestigd was. Vandaar dat van een benadering gesproken moet worden. De werkelijke respons ligt zo'n 5% hoger dan de 22% die vermeld wordt in de tabel, namelijk op 27%.

Tabel 1 geeft een indicatie van de deelname aan het onderzoek.

Tabel 1: Respons per gemeente

	Steekproef				Populatie	Respons
	deelname project n	geen deelname n	onbekend n	totaal n	N	%
Almelo	23	16	2	41	200	20
Deventer	7	32	7	46	290	16
Etten-Leur	11	6	1	18	80	22
Haarlem	38	111	10	159	900	18
Leiden	30	73	8	111	260	43
Lelystad	36	25	-	61	210	29
Spijkensisse	12	2	-	14	32	44
Zutphen	12	5	1	18	280	9
Onbekend	1	8	9	18	-	-
Totaal	170	278	38	486	2252	22

De totale respons verschilt aanzienlijk per lokatie. Zo is de respons in Spijkensisse en Leiden met ruim 40% goed te noemen. Ook Lelystad heeft een redelijke respons. Zutphen kent daarentegen een zeer lage respons: nog geen 10% van de winkeliers heeft er deelgenomen aan het onderzoek. In de overige gemeenten is de deelname aan het onderzoek, met responspercentages die variëren van 16% tot 22%, matig te noemen.

De grote verscheidenheid in de respons is opvallend. Onderzoeksrespons is dikwijls een aanduiding van de betrokkenheid van respondenten bij het onderzochte onderwerp. Dit in overweging nemende, kan worden verondersteld dat in het onderhavige onderzoek de respons een indicatie is voor de betrokkenheid van winkeliers bij de preventie van winkelcriminaliteit. Geconstateerd kan worden dat de respons het grootst is in de lokaties waar de projecten destijds het best zijn verlopen en waar de meest concrete maatregelen door en voor winkeliers zijn getroffen. De respons onder winkeliers lijkt dan ook in grote lijnen tekenend te zijn voor de mate van succes die de voorbeeldprojecten in 1993 in de diverse gemeenten hebben gehad.

2.2 Getroffen maatregelen

Aan de winkeliers is gevraagd of zij bepaalde maatregelen treffen ter preventie van winkelcriminaliteit. In tabel 2 worden de percentages vermeld van winkeliers die antwoorden inderdaad één of meerdere van de genoemde maatregelen te nemen.

Tabel 2: Getroffen maatregelen opgesplitst naar deelname⁵ (in %)

	Deelname project ⁶	Geen deelname ⁷
Werkt samen met andere winkeliers ter bestrijding van criminaliteit.	53	18
Volgt criminaliteitsbestrijdingscursussen.	37	7
Personeel volgt criminaliteitsbestrijdingscursussen.	30	5
Geeft nieuw personeel instructies over criminaliteitsbestrijding.	86	73
Leest voorlichtingsmateriaal over criminaliteitsbestrijding.	92	79

Uit de tabel blijkt dat het percentage winkeliers dat maatregelen treft ter preventie van winkelcriminaliteit onder degenen die aan één van de voorbeeldprojecten hebben deelgenomen beduidend hoger ligt dan onder hen die niet hebben geparticipeerd. Terwijl de percentages voor de vermelde maatregelen in de eerste groep variëren van 30 % tot 92 %, lopen zij voor de tweede groep uiteen van 5 % tot 79 %.

Vrijwel alle winkeliers (92 %) van de eerstgenoemde groep leest voorlichtingsmateriaal over criminaliteitspreventie en een hoog percentage (86 %) geeft nieuw personeel instructies over criminaliteitsbestrijding. Het blijkt relatief weinig inspanning te kosten om deze activiteiten te ondernemen. Dit verklaart dat beide 'maatregelen' ook worden genomen door een aanzienlijk percentage van de tweede groep winkeliers.

Dit geldt in veel mindere mate voor de overige drie activiteiten.

Deelname aan het project blijkt dan ook vooral een gunstig effect te hebben op de mate waarin nadien, ter preventie van criminaliteit, wordt samengewerkt met andere winkeliers. Ruim de helft van de winkeliers meldt dit, zo'n twee jaar na afloop van het project, (nog steeds) te doen. Dit ondanks het feit dat uit het onderzoek ook naar voren komt dat winkeliers het samenwerken vaak als lastig ervaren. De samenwerking onder winkeliers die niet aan het project hebben deelgenomen ligt slechts op 18 %. Van deze groep neemt daarnaast niet meer dan 10 % deel aan cursussen criminaliteitspreventie. Het percentage dat zijn personeel op cursus stuurt ligt vergelijkbaar laag. Onder de winkeliers die aan het project hebben deelgenomen, blijken beide percentages zo'n 25 % tot 30 % hoger te liggen. Al met al lijkt deelname aan het project bij te dragen aan de mate waarin winkeliers zich op termijn bezig blijven houden met criminaliteitspreventie⁸. Vooral de onderlinge samenwerking tussen de winkeliers lijkt hierbij in sterke mate bevorderd.

5 Beije en Wieman (1995), blz. 34. Hierbij moet worden aangetekend dat het onderscheid tussen respondenten die wel hebben deelgenomen aan een voorbeeldproject en zij die dat niet hebben gedaan, niet altijd correct is. De vraag is in algemene termen gesteld. Daardoor is niet te controleren aan welke activiteiten iemand precies heeft deelgenomen, als de vraag positief beantwoord wordt. En ook als wordt meegedeeld dat iemand niet heeft deelgenomen, dan kan het best zijn dat dat feitelijk wel het geval is geweest.

6 Het aantal respondenten voor de verschillende maatregelen varieert tussen de 162 en 168.

7 Het aantal respondenten voor de verschillende maatregelen varieert tussen de 254 en 277.

8 Hierbij moet wel rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat de feitelijke percentages wat lager liggen dan hier wordt vermeld. Er is immers kans op sociaal wenselijk antwoordgedrag van de respondenten of eenvoudig op vertekening ten gevolge van geheugeneffecten. Dit laat onverlet dat de percentages onder de winkeliers die hebben deelgenomen aan één van de voorbeeldprojecten hoger liggen dan bij de andere groep winkeliers.

In tabel 3 worden dezelfde resultaten gepresenteerd, uitgesplitst naar gemeenten.

Tabel 3: Getroffen maatregelen naar gemeente⁹ (in %)

	Spij	E-L	Alm	Lel	Lei	Zut	Dev	Haa
Werkt samen met andere winkeliers ter bestrijding van criminaliteit.	93	17	42	64	15	22	41	21
Winkelier volgt criminaliteitsbestrijdingscursussen.	43	28	37	37	14	6	5	9
Personeel volgt criminaliteitsbestrijdingscursussen	36	19	24	32	11	13	0	7
Geeft nieuw personeel instructies over criminaliteitsbestrijding.	79	88	77	86	81	69	80	74
Leest voorlichtingsmateriaal over criminaliteitsbestrijding.	79	94	85	92	79	83	81	85

Voor elk van de maatregelen is bekeken in welke gemeenten de percentages het hoogst liggen. Uit deze beschouwing komen vooral Spijkenisse en Lelystad positief naar voren. Spijkenisse blijkt het hoogste percentage respondenten te hebben dat aangeeft samen te werken met andere winkeliers en dat zelf, of waarvan het personeel, cursussen volgt. Lelystad is bij elk van de maatregelen een 'goede tweede'. Als derde gemeente kan Etten-Leur worden genoemd. Deze gemeente scoort het hoogst op de 'gemakkelijkere' maatregelen zoals het instrueren van personeel en het lezen van voorlichtingsmateriaal, maar beduidend lager op de drie eerder genoemde maatregelen.

2.3 Ontwikkeling criminaliteit en aangiftebereidheid

Beoordeling criminaliteitsniveau 1993 en 1995

In tabel 4 wordt weergegeven hoe de criminaliteit zich heeft ontwikkeld in de perceptie van de geënquêteerde winkeliers. De resultaten van 1993 zijn afkomstig uit de Eindrapportage Voorbeeldprojecten Winkelcriminaliteit en hebben betrekking op de periode van één jaar (1992-1993); in 1995 is gevraagd naar de ontwikkeling van de criminaliteit in de afgelopen 2 jaar (1993-1995). Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de criminaliteit in de eigen winkel en de criminaliteit in het winkelgebied als geheel. Bij de inschatting door winkeliers van de ontwikkeling van de criminaliteit kan niet worden ingegaan op mogelijke verschillen tussen winkeliers die wel en zij die niet aan een voorbeeldproject hebben deelgenomen¹⁰.

⁹ Beijer en Wieman (1995), blz. 39. De respectievelijke gemeenten zijn Spijkenisse, Etten-Leur, Almelo, Lelystad, Leiden, Zutphen, Deventer en Haarlem.

¹⁰ In 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse' is op dit aspect namelijk geen onderscheid gemaakt tussen de deelnemers en de niet-deelnemers.

Tabel 4: Ontwikkeling criminaliteit¹¹ (in %)

	Winkelgebied		Eigen winkel	
	1993 (n = 829)	1995 (n = 426)	1993 (n = 829)	1995 (n = 452)
Afgenomen	22	29	22	58
Gelijk gebleven	24	36	55	23
Toegenomen	54	35	23	19
Totaal	100	100	100	100

Het percentage respondenten dat een toename van de criminaliteit in het winkelgebied ervaart is ten opzichte van de vorige meting met 20% gedaald, tot 35%. Het percentage respondenten dat meent dat de criminaliteit is afgenomen of gelijk is gebleven is daarentegen (licht) toegenomen.

Over de ontwikkeling van de criminaliteit in de eigen winkel zijn de meeste winkeliers zelfs positief. In 1995 meent bijna 60% dat de criminaliteit in de eigen winkel is afgenomen, tegen ruim 20% in 1993.

Uit tabel 5 zal blijken, dat deelnemers de ontwikkeling van de criminaliteit positiever inschatten dan niet-deelnemers. De hier besproken resultaten zijn des te opvallender, omdat eerder is gebleken dat een meerderheid van de respondenten niet heeft deelgenomen aan één van de voorbeeldprojecten. Hieruit kan worden afgeleid dat de projecten ook onder niet-deelnemers een positieve uitwerking hebben gehad op de perceptie van de ontwikkeling van de criminaliteit¹².

Tenslotte kan worden vastgesteld dat nog altijd ruim een derde van de winkeliers meent dat de criminaliteit in het winkelgebied is toegenomen en dit is bovendien een grotere groep dan de groep respondenten die van mening is dat de criminaliteit in het winkelgebied is afgenomen.

Aangiftebereidheid

In tabel 5 wordt de aangiftebereidheid van winkeliers over 1994 vergeleken met de aangiftebereidheid in 1993. Voor 1994 worden de gegevens uitgesplitst naar respondenten die wel hebben deelgenomen aan een voorbeeldproject en zij die dat niet hebben gedaan.

11 Beije en Wieman (1995), blz. 28.

12 Uit het onderzoek van Beije en Wieman blijkt dat deze algehele ontwikkeling zich overigens niet alleen voordoet op gemeente-overkoepelend niveau, maar eveneens in meer of mindere mate, voor elk van de afzonderlijke gemeenten.

Tabel 5: Aangiftebereidheid¹³

	1993	1994		Totaal
	(Na)	Deelnemers project	Geen deelnemers	
Winkeldiefstal	70%	61%	39%	48%
Inbraak	98%	100%	94%	96%
Poging tot inbraak	75%	78%	57%	65%
Beroving/ overval	92%	90%	100%	94%
Graffiti	15%	10%	5%	7%
Vernieling	51%	42%	41%	41%

Om te beginnen met de gegevens over 1994: de aangiftebereidheid is het grootst bij inbraken beroving/ roofoverval, rond de 95%. Bij graffiti ligt de aangiftebereidheid onder de 10%.

Vergelijking van deelnemers en niet-deelnemers toont aan dat de aangiftebereidheid voor winkeldiefstal en poging tot inbraak onder de eerste groep zo'n 20% hoger ligt dan onder de tweede groep. Daarnaast zien we ook bij graffiti een verschil tussen deelnemers en niet-deelnemers.

Wanneer de gegevens over 1994 worden afgezet tegen die uit 1993, dan kan worden opgemerkt dat de aangiftebereidheid voor 4 van de 6 genoemde delicttypen lager ligt. Hierbij maakt het verschil of bij de gegevens van 1994 gekeken wordt naar de respondentgroep als geheel of alleen naar de deelnemers¹⁴.

Voor de groep als geheel is het verschil het grootst bij het delict winkeldiefstal. Wanneer alleen de percentages voor de deelnemers worden vergeleken met de percentages uit 1993 dan blijft de aangiftebereidheid voor wat betreft 'poging tot inbraak' stabiel. Niettemin ligt over 1994 de aangiftebereidheid bij de deelnemers voor de delicten winkeldiefstal en vernieling 10% respectievelijk 5% lager.

Er kan dus worden geconcludeerd dat voor zover de projecten destijds een gunstig effect hebben gehad op de aangiftebereidheid dit inmiddels voor een deel is weggeëbd.

2.4 Attitudes ten aanzien van preventie en criminaliteit

De voorbeeldprojecten hebben mogelijk ook invloed gehad op de algehele attitude van winkeliers ten aanzien van de preventie van winkelcriminaliteit. Om dit te onderzoeken kregen de respondenten een aantal stellingen voorgelegd. Een overzicht van alle 26 stellingen wordt geboden in bijlage 3. Hieronder volgt de presentatie van vijf stellingen die tezamen een helder inzicht geven in de verschillen tussen de attitudes van deelnemers en die van de winkeliers die niet hebben deelgenomen aan één van de voorbeeldprojecten.

13 De gegevens uit 1994 zijn gebaseerd op tabel 3.18 uit 'Criminaliteitsprojecten: een kwantitatieve analyse'; de gegevens uit 1993 zijn ontleend aan tabel 40, laatste kolom, uit 'Eindrapportage Voorbeeldprojecten Winkelcriminaliteit'.

14 Het is verstandig om beide te doen, aangezien niet bekend is hoe de verhouding tussen deelnemers en niet-deelnemers in de enquête over 1993 was.

Tabel 6: Gemiddelde attitude gemeten op een vijfpuntenschaal¹⁵

	Deelname project	Geen deelname	(α) ¹⁶
	gemiddeld	gemiddeld	
De samenwerking met de politie is goed.	3.92	3.70	(.02)
Ter bestrijding van winkelcriminaliteit is het nodig om cursussen te volgen.	3.55	2.90	(.00)
Het is de taak van de winkeliers om preventieve maatregelen te treffen om de criminaliteit te bestrijden.	4.06	3.85	(.04)
De winkeliersvereniging in onze gemeente houdt zich actief bezig met criminaliteitsbestrijding.	3.70	3.22	(.00)
De criminaliteit is de afgelopen twee jaar gestegen in het winkelgebied.	2.83	3.27	(.00)

De eerste stelling betreft de politie. De samenwerking met deze organisatie wordt door winkeliers die aan het project hebben deelgenomen positiever beoordeeld dan door winkeliers die niet hebben deelgenomen. Terwijl in de Eindrapportage¹⁷ al werd geconstateerd dat in de meeste lokaties de waardering voor de politie was gegroeid, blijkt deelname aan het project ook op de lange termijn een gunstig effect te hebben op de waardering voor (de samenwerking met) de politie.

Onder de winkeliers die aan het project geparticipeerd hebben blijkt, meer dan onder de andere winkeliers, het idee te leven dat het ter bestrijding van winkelcriminaliteit nodig is om cursussen te volgen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de eerste groep het volgen van een cursus kennelijk als effectief of op z'n minst als zinnig heeft ervaren.

Deelname aan het project lijkt ook effect te hebben op de rol die de winkelier zichzelf toekent wanneer het gaat om de preventie van winkelcriminaliteit. De winkeliers die aan het project hebben deelgenomen voelen een grotere eigen verantwoordelijkheid hiervoor dan de overige winkeliers.

Het vierde effect betreft de beoordeling van de inzet van de winkeliersvereniging bij de preventie van winkelcriminaliteit. De bijdrage van de winkeliersverenigingen op dit terrein wordt door de deelnemers hoger gewaardeerd dan door niet-deelnemers. Dit is ook logisch, aangezien de deelnemers hoogstwaarschijnlijk beter op de hoogte zijn van de inspanningen van hun winkeliersvereniging op het gebied van criminaliteitspreventie.

Als laatste blijkt dat deelnemers aan de projecten een positiever beeld hebben van de ontwikkeling van de criminaliteit in het winkelgebied, dan degenen die niet hebben deelgenomen.

Een gedeeltelijk andere selectie van stellingen wordt gepresenteerd om een beeld te krijgen van de verschillen tussen gemeenten. De reden hiervoor is dat enkele van de 5 voornoemde stellingen zich op gemeenteniveau niet onderscheiden. In de

15 Beije en Wieman (1995), blz. 31. De mening van de winkeliers is gemeten op een vijfpuntenschaal waarbij de betekenis van de cijfers als volgt is: 1 = helemaal mee oneens; 2 = mee oneens, 3 = niet mee eens/niet mee oneens, 4 = mee eens, 5 = helemaal mee eens.

16 Tussen haakjes staan de significanties behorende bij een tweezijdige t-toets van de hypothese dat er geen verschil is in de gemiddelde score tussen deelnemers en niet deelnemers. Een significantie (α) kleiner dan 0.05 betekent dat de kans op het vinden van een dergelijk verschil, bij de aanname van deze hypothese, kleiner is dan 5%. Er is dan sprake van een significant verschil.

17 Eindrapportage Voorbeeldprojecten Winkelcriminaliteit, hoofdstuk 13, schema 2.

tabellen 7a t/m 7f worden deze stellingen per gemeente gepresenteerd¹⁸. Als eerste wordt telkens de gemeente vermeld waar de attitude het meest positief lijkt te zijn en als laatste de gemeente waar de attitude relatief het minst positief is.

Tabel 7a: De samenwerking met de politie is goed

Lelystad	Spijkenisse	Etten-Leur	Zutphen	Haarlem	Almelo	Deventer	Leiden
4.30	4.21	4.18	3.82	3.79	3.77	3.66	3.40

In Lelystad, Spijkenisse en Etten-Leur zijn winkeliers zeer te spreken over de samenwerking met de politie. De meeste winkeliers zijn het met deze stelling namelijk meer dan mee eens. Opvallend is voorts dat Leiden hier het laagst scoort; in deze gemeente was de relatie tussen politie en winkeliers voor de start van de voorbeeldprojecten een duidelijk knelpunt.

Tabel 7b: Ter bestrijding van winkelcriminaliteit is het nodig om cursussen te volgen

Spijkenisse	Lelystad	Almelo	Etten-Leur	Deventer	Leiden	Zutphen	Haarlem
3.86	3.73	3.42	3.41	3.05	3.03	2.94	2.94

Over de noodzaak om cursussen te volgen voor de bestrijding van winkelcriminaliteit is men iets minder eensluidend positief. De score op deze attitude is wederom in Spijkenisse en Lelystad het meest positief.

Tabel 7c: Ter bestrijding van winkelcriminaliteit is samenwerking met andere winkeliers noodzakelijk

Deventer	Spijkenisse	Almelo	Lelystad	Etten-Leur	Haarlem	Leiden	Zutphen
4.38	4.36	4.32	4.19	4.12	4.06	3.95	3.63

De noodzaak om ter bestrijding van de criminaliteit met andere winkeliers samen te werken, wordt het sterkst onderschreven in Deventer, Spijkenisse en Almelo. Voor Deventer en Almelo is dit opmerkelijk omdat in deze gemeenten de samenwerking juist minder van de grond gekomen. Er is dus echter wel degelijk draagvlak voor samenwerking in deze gemeenten.

¹⁸ De tabellen 7a t/m 7f zijn ontleend aan Beije en Wieman (1995), blz. 37. De mening van de winkeliers is gemeten op een vijfpuntenschaal waarbij de betekenis van de cijfers als volgt is: 1 = helemaal mee oneens; 2 = mee oneens, 3 = niet mee eens/niet mee oneens, 4 = mee eens, 5 = helemaal mee eens. In bijlage 3 zijn de uitkomsten ten aanzien van alle 26 stallingen opgenomen.

Tabel 7d: De gemeente heeft voldoende maatregelen ter bestrijding van criminaliteit in het winkelgebied getroffen

Lelystad	Etten-Leur	Spijkenisse	Zutphen	Almelo	Haarlem	Deventer	Leiden
3.12	3.00	2.86	2.76	2.72	2.46	2.44	2.30

Over het algemeen is men het eens noch oneens met de stelling dat de gemeente voldoende maatregelen heeft getroffen ter bestrijding van de criminaliteit. De verschillen tussen de gemeenten zijn echter evident. In Lelystad, Etten-Leur en in iets mindere mate ook Spijkenisse is de waardering voor de preventie-activiteiten van de gemeente het grootst en in Haarlem, Deventer en Leiden het kleinst.

Tabel 7e: De winkeliersvereniging in onze gemeente houdt zich actief bezig met criminaliteitspreventie

Lelystad	Etten-Leur	Spijkenisse	Almelo	Zutphen	Deventer	Leiden	Haarlem
4.07	4.00	3.93	3.69	3.56	3.26	3.23	3.07

Het oordeel over de inzet van de winkeliersvereniging vertoont duidelijk overeenkomst met het oordeel van de activiteiten van de gemeente op het gebied van criminaliteitspreventie. In Lelystad, Etten-Leur en Spijkenisse liggen de scores het hoogst en in Deventer, Leiden en Haarlem het laagst.

Tabel 7f: De criminaliteit is de afgelopen twee jaar gestegen

Lelystad	Spijkenisse	Etten-Leur	Zutphen	Leiden	Deventer	Almelo	Haarlem
2.16	2.36	2.67	3.00	3.16	3.26	3.47	3.47

In Lelystad en in iets mindere mate in Spijkenisse is het merendeel van de respondenten het er niet mee eens dat de criminaliteit de afgelopen twee jaar is gestegen. Er is dus sprake van een positieve tendens. De glijdende schaal van scores eindigt bij Deventer, Almelo en Haarlem, waar men het eerder eens is dan oneens met de stelling dat de criminaliteit zou zijn gestegen.

Ook hier kan weer een relatie worden gelegd met de mate van succes die de voorbeeldprojecten destijds gehad hebben; zij het dat voor Leiden een betere score verwacht mocht worden¹⁹.

¹⁹ Overigens geldt voor Leiden dat de winkeliers over het geheel genomen tamelijk negatief oordelen. Dit is opmerkelijk omdat destijds het project redelijk geslaagd was en er bovendien een duidelijke voortzetting aan gegeven is (zie hoofdstuk 3).

3 Resultaten procesevaluatie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt per gemeente kort verslag gedaan van de huidige stand van zaken in de winkelgebieden van de voormalige voorbeeldprojecten met betrekking tot de preventie van winkelcriminaliteit. De informatie is verkregen aan de hand van telefonische interviews met een aantal sleutelpersonen (zie bijlage 2). In de meeste gevallen ging het dan om de (voormalig) projectcoördinator en contactpersonen bij de politie en de gemeente. Daarnaast is voor een analyse van de ontwikkeling van de criminaliteit in de winkelgebieden gebruik gemaakt van politiecijfers²⁰. Achtereenvolgens wordt voor de huidige preventie-activiteiten ingegaan op de wijze van organisatie, de aanwezigheid van een budget, de mate waarin reeds genomen maatregelen worden onderhouden en nieuwe maatregelen worden getroffen, de participatie van winkeliers en de ontwikkeling van de criminaliteit. In bijlage 1 is het volledige verslag te vinden van de resultaten van de gehouden interviews.

3.2 Belangrijkste resultaten per gemeente

Spijkenisse

In Spijkenisse vindt geen structureel overleg meer plaats tussen de verschillende, destijds bij het voorbeeldproject betrokken, partijen. De contacten met de gemeente staan op een zeer laag pitje. Contacten tussen de politie en de winkeliersvereniging zijn er in Spijkenisse alleen wanneer daar aanleiding toe is. Er is geen budget beschikbaar voor preventie. Onder de winkeliers is weinig animo voor het ondernemen van preventie-activiteiten. De reden die hiervoor wordt aangedragen is dat de onveiligheidsgevoelens van het winkelend publiek en van de ondernemers, sterk zijn afgenomen. Sinds de beëindiging van het voorbeeldproject zijn er dan ook geen nieuwe activiteiten ondernomen. De oude maatregelen worden echter nog onderhouden en de aangiftebereidheid van de winkeliers blijkt groot. Ondanks de positieve perceptie van de criminaliteit is in Spijkenisse, blijkens de geleverde politiegegevens, sprake van een toename van het aantal aangiften van incidenten in en rondom het winkelcentrum. Dit geldt zeer zeker voor de delicten waarvan uitsluitend winkeliers het slachtoffer worden, maar ook voor een aantal (gewelds)-delicten gericht op het publiek.

Etten-Leur

In Etten-Leur is na afloop van het project een werkgroep samengesteld, waarin een vertegenwoordiger van de politie zitting heeft, een contactpersoon van de gemeente, van het bureau Halt Breda en drie ondernemers uit verschillende winkelgebieden in Etten-Leur. Men komt alleen in het kader van concreet te ondernemen activiteiten bijelkaar. Sinds begin 1994 is dat een keer of 3 gebeurd. Momenteel ziet men geen redenen om bij elkaar te komen. Er is geen budget voor preventie-activiteiten. Wel is de bijdrage voor schoonmaak, toezicht en reclame in het winkelcentrum verhoogd, zodat iedere winkelier financieel bijdraagt aan het

20 Daarbij worden de cijfers steeds vergeleken met die over 1993. In beide gevallen gaat het om cijfers van de eerste drie kwartalen van het betreffende kalenderjaar.

toezicht in het winkelcentrum, dat na afloop van het voorbeeldproject is uitgebreid. Ook zijn er voorzieningen getroffen voor het veiliger stallen van fietsen. Na afloop van het project is er nog één keer een informatiebijeenkomst georganiseerd over preventie van winkeldiefstal. De participatie van winkeliers gaat niet veel verder dan de (verplichte) financiële bijdrage aan het uitgebreide toezicht. Dit toezicht heeft volgens de politiecijfers wel positieve effecten opgeleverd ten aanzien van een aantal vormen van criminaliteit. Het aantal inbraken in winkels is echter volgens de aangiftecijfers van de politie echter fors gestegen.

Almelo

Als uitvloeisel van het voorbeeldproject is in Almelo gemeente de commissie preventie winkelcriminaliteit nog steeds in functie. Men komt echter nog slechts zeer incidenteel bij elkaar. Daarnaast is er een 'Stuurgroep Centrumbeleid' actief, welke is voortgekomen uit de Werkgroep Kleine Criminaliteit. Deze komt 5 à 7 keer per jaar bijeen en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan B & W. De stuurgroep is breed van opzet en behandelt niet alleen veiligheidsaspecten, maar ook bereikbaarheid, toegankelijkheid en leefbaarheid. Financiering van nieuwe activiteiten geschiedt vanuit de bestaande budgetten en subsidieregelingen. Wat de huidige maatregelen betreft kan worden vermeld dat er veel energie wordt gestoken in de herinvoering van gemeentelijke toezichthouders. Een kleine groep ondernemers heeft gezamenlijk een beveiligingsbedrijf ingehuurd. Het gros van de winkeliers is echter niet betrokken bij de huidige preventieactiviteiten. De huidige communicatie vanuit de gemeente en politie naar de ondernemers toe en vice versa lijkt dan ook sterk voor verbetering vatbaar. Wanneer de politiegegevens van 1994 worden vergeleken met die van 1993, dan moet geconstateerd worden dat de criminaliteit in het winkelgebied van Almelo het afgelopen jaar behoorlijk is toegenomen. Dit geldt zowel voor delicten die gericht zijn tegen winkeliers als voor de delicten waarvan winkelend publiek en bewoners het slachtoffer worden.

Lelystad

Alhoewel er geen structureel overleg plaats vindt in Lelystad - veel overleg wordt telefonisch gevoerd en gebeurt ad hoc - wordt het voorbeeldproject wel voortgezet. Eén persoon van de winkeliersvereniging vervult hier een bepalende rol in. Daarnaast zijn ook de gemeente, de politie en de Vereniging van Eigenaren van het winkelcentrum bij de activiteiten betrokken. Binnen elke organisatie is een vast aanspreekpunt. Er is een aantal nieuwe maatregelen getroffen, zoals instructie aan nieuwe politieagenten over de werkwijze in Lelystad rond winkelcriminaliteit en de presentatie aan winkeliers van een vast telefoonnummer dat kan worden gebeld bij lastige situaties. Daarnaast zijn de winkeliers enige tijd na afloop van het project persoonlijk benaderd ter inventarisatie van hun wensen, behoeften en klachten. Er worden nog steeds cursussen gegeven. Bovendien wordt de band met de winkeliers goed onderhouden. Voor 1995 was een budget van f 30.000,- beschikbaar, met bijdragen van elk van de partners en een verplicht gestelde bijdrage van de winkeliers. De ontwikkeling van de criminaliteit is gunstig wanneer het gaat om winkeldiefstal. Het aantal inbraken is echter toegenomen en ook het aantal aangiften van bedreigingen van winkelend publiek is flink gestegen.

Leiden

Er is in Leiden nog steeds een werkgroep winkelcriminaliteit waarvoor één keer per 3 maanden overleg wordt gevoerd. In de werkgroep hebben drie ondernemers zitting (waarvan de vertegenwoordiger van een grootwinkelbedrijf de rol van projectleider vervult), een politiefunctionaris, een gemeente-ambtenaar, iemand van een p.r. bureau en een beambte van de beveiligingsdienst. In 1995 heeft de werkgroep van de gemeente een subsidie gekregen van f 25.000,-. De kosten van de winkelsurveillance die nog altijd plaats vindt in de binnenstad, worden opgebracht door de ondernemers zelf. Ook een aantal van de andere genomen maatregelen wordt gecontinueerd; zo worden er nog steeds cursussen voor ondernemers georganiseerd. De werkgroep heeft begin dit jaar een enquête gehouden onder winkeliers om hun wensen en klachten te inventariseren en om te peilen in hoeverre men bereid was om zelf een financiële bijdrage te leveren aan preventie. Deze bereidheid bleek er niet tot nauwelijks te zijn.

De criminaliteit heeft zich, blijkens de politiegegevens, het afgelopen jaar positief ontwikkeld. Inbraken in winkels en pogingen daartoe vormen hierop een uitzondering. Voor het overige heeft de criminaliteit in het winkelgebied zich gestabiliseerd of is deze afgenomen. De grootste problematiek doet zich echter, veroorzaakt door de overlast van het uitgaanspubliek, voor in de avonduren.

Zutphen

Na afronding van het project is er in Zutphen een overlegstructuur blijven bestaan tot het moment dat er stadswachten werden aangesteld. Sindsdien functioneert er een ondernemersplatform, dat één keer per 4 à 6 weken overleg voert met de gemeente. Veiligheid is één van de zaken die in dit platform aan de orde komen. Aan het overleg nemen naast de horeca, de winkeliers en de gemeente echter geen afgevaardigde van de politie deel. Er is geen budget beschikbaar.

Kort na de beëindiging van het voorbeeldproject is door de politie tweemaal een workshop over winkelcriminaliteit georganiseerd. De gemeente heeft stadswachten en een milieufunctionaris aangesteld en besteedt aandacht aan het verbeteren van de openbare verlichting in de binnenstad. Door de ondernemersvereniging is er een City-manager aangesteld, die de ondernemers dient te vertegenwoordigen en zich in de toekomst zal bezig houden met de preventie van winkelcriminaliteit.

Afgezien van deze kleine groep actieve ondernemers, is de motivatie van winkeliers om bijdragen te leveren aan de voorkoming van winkelcriminaliteit gering. Dit zou echter niet overbodig zijn, want in Zutphen zijn alle vormen van criminaliteit, met uitzondering van berovingen, in alarmerende mate toegenomen.

Deventer

Alhoewel dat aanvankelijk wel de bedoeling was, is er in Deventer geen platform opgericht voor de continuering van de activiteiten uit het voorbeeldproject. De preventie van winkelcriminaliteit wordt, net zoals andere beleidsterreinen in deze gemeente, zoveel mogelijk vormgegeven via reguliere kanalen, met behulp van de wijkambtenaren. Overleg tussen gemeente en ondernemers heeft daarnaast mede geleid tot een actieplan Deventer Binnenstad Beter voor 1995. Dit actieplan behelst echter slechts in beperkte mate de veiligheidssituatie in het winkelgebied van de binnenstad. Er is er aan dit plan geen budget verbonden.

Inmiddels zijn de binnenstadsconciërges uit het voorbeeldproject vervangen door stadswachten. Na afloop van het project is nog tweemaal een voorlichtingsavond georganiseerd met betrekking tot het aangiftegedrag van winkeliers en de terugkoppeling door de politie. Op verzoek van een klein aantal winkeliers is deze zomer in de betreffende winkels gestart met collectieve surveillance. Deelname hieraan

wordt bekostigd vanuit een tariefsverhoging bij de ondernemersvereniging. Terwijl de criminaliteit die gericht is tegen winkeliers stabiel is gebleven of afgenomen, is die waarvan het publiek en bewoners het slachtoffer worden (wat sommige vormen betreft) in ernstige mate toegenomen.

Haarlem

In de Generaal Cronjéstraat is het overleg tussen de politie en de winkeliersvereniging sinds begin dit jaar feitelijk stopgezet. De belangrijkste reden hiervoor is het wegvallen van de financiële bijdrage van de gemeente geweest en het feit dat er binnen de winkeliersvereniging geen bereidheid was om de taken van de projectleider over te nemen. Volgens de politiecijfers is de criminaliteit in het winkelgebied afgenomen.

In de binnenstad is na afloop van het voorbeeldproject opnieuw een werkgroep 'preventie winkelcriminaliteit' ingesteld, waarvan de gemeente, de politie, het O.M. en de ondernemersvereniging City Haarlem deel uit maken. De werkgroep heeft geen budget tot zijn beschikking. Tot dit najaar heeft de werkgroep geen nieuwe maatregelen ontplooid, maar inmiddels heeft men de preventie van winkelcriminaliteit voorzichtig opnieuw leven ingeblazen. De winkeliers worden straatgewijs benaderd voor het nemen van maatregelen tegen overvallen. Van de ten tijde van het voorbeeldproject geplande maatregelen is inmiddels het straatjunk-project ten uitvoer gebracht. Eveneens is met subsidie van de gemeente een aantal woningen boven winkels gerealiseerd. Er wordt in Haarlem toezicht gerealiseerd met de inzet van stadswachten. De criminaliteit heeft zich in de binnenstad negatief ontwikkeld.

3.3 Samenvatting

In drie gemeenten vindt nog structureel overleg plaats over de preventie van winkelcriminaliteit. Het gaat dan om de gemeenten Almelo, Leiden en Zutphen. Bij nadere beschouwing valt op dat in twee van deze gemeenten, namelijk Almelo en Zutphen, dit overleg nauwelijks nieuwe gezamenlijke activiteiten heeft voortgebracht. De veiligheidssituatie ontwikkelt zich er ongunstig.

In de binnenstad van Haarlem is onlangs hernieuwd structureel overleg opgestart. Alhoewel de participatie van winkeliers minimaal is geweest, worden in de binnenstad van deze gemeente anderhalf jaar na beëindiging van het project opnieuw pogingen ondernomen tot het ontplooiën van preventieve activiteiten. De politiecijfers over de Haarlemse binnenstad duiden op een stijgende criminaliteit.

In het winkelgebied Generaal Cronjéstraat te Haarlem zijn de activiteiten stopgezet. De motivatie voor het voortzetten van preventie-activiteiten was er minimaal. Een belangrijke reden voor het ontbreken van deze motivatie is de tamelijk positieve veiligheidssituatie. De winkeliers laten weten niet veel last te hebben van criminaliteit.

In Spijkenisse en Etten-Leur staan de activiteiten op een laag pitje. Hoewel er in Spijkenisse nog steeds sprake is van onderlinge alarmering, heeft het project verder geen voortzetting gekregen. De winkeliers melden geen aanleiding te zien om zich op structurele wijze bezig te houden met preventieve activiteiten, dit ondanks het feit dat de politiecijfers in deze gemeente in de richting wijzen van een toename van de criminaliteit. In Etten-Leur zijn evenmin nieuwe activiteiten ontwikkeld.

Wel is na afloop van het voorbeeldproject de toezichtfunctie uitgebreid, een maatregel waarvoor de winkeliers een verplichte financiële bijdrage leveren.

Twee andere gemeenten vallen op doordat zij eveneens over een budget beschikken voor de uitvoering van preventie-activiteiten. Het betreft de gemeenten Leiden en Lelystad. In beide gemeenten worden met het budget cursussen preventie winkel-criminaliteit bekostigd, die nog altijd periodiek worden gegeven. Ook zijn in beide gemeenten nieuwe activiteiten ontplooid. Van alle gemeenten tonen Leiden en Lelystad zich het meest bedrijvig in de uitvoering van gezamenlijke preventieve maatregelen op het gebied van winkelcriminaliteit. In Lelystad dragen de winkeliers bij aan het beschikbare budget door middel van een verhoging van de verplichte bijdrage aan de ondernemersvereniging. De veiligheidssituatie lijkt zich in beide gemeenten op een aantal punten positief te hebben ontwikkeld.

In Deventer is het project niet voortgezet, maar er is wel een aantal maatregelen getroffen. Deze maatregelen lijken een positief effect te hebben op criminaliteit die tegen winkeliers is gericht. Bepaalde andere vormen van criminaliteit zijn evenwel toegenomen.

In tabel 6 worden de belangrijkste resultaten schematisch weergegeven.

Tabel 6: Resultaten procesevaluatie

	Alm	Dev	E-L	Haa -bin	Haa- Cron	Lei	Lely	Spj	Zut
Structureel overleg	+	-	-	+/-	-	+	-	-	+
Budget	-	-	+	-	-	+	+	-	-
Voortzetting/ uitvoering resterende maatregelen	+	-	+/-	+	+/-	+	+	+/-	+
Uitvoering nieuwe maatregelen ²¹	+/-	+	-	+	-	+	+	-	+
Participatie winkeliers	-	+/-	+/-	-	-	+	+	-	-
Ontwikkeling criminaliteit ²²	-	+/-	+/-	-	+	+/-	+/-	-	-

21 - : er zijn geen nieuwe maatregelen genomen;
+/-: er is 1 nieuwe maatregel genomen;
+: er zijn meerdere nieuwe maatregelen genomen;

22 - : voornamelijk toename van de criminaliteit;
+/-: de veiligheidssituatie is stabiel of sommige aspecten ontwikkelen zich positief en andere negatief;
+: overwegend afname van de criminaliteit.

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Op grond van hoofdstuk 2 kan worden geconcludeerd dat de winkeliers zich (mede) door hun deelname aan de voorbeeldprojecten op een aantal aspecten onderscheiden van de collegae die niet participeerden.

- De waardering voor (de samenwerking met) de politie is groter en de winkeliers zijn enthousiaster over de inzet van de winkeliersvereniging bij de preventie.
- Daarnaast zien de winkeliers voor zichzelf een zwaardere rol weggelegd bij het treffen van preventieve maatregelen.
- Deelnemers hebben niet alleen andere attitudes ten aanzien van de preventie van winkelcriminaliteit, zij treffen ook vaker preventieve maatregelen. Het verschil tussen deelnemers en niet-deelnemers is het grootst bij maatregelen die tamelijk veel inspanning kosten: gezamenlijke preventieve activiteiten en het volgen van cursussen.
- Bovendien hebben deelnemers een grotere aangiftebereidheid. Tevens kan echter worden vastgesteld dat de aangiftebereidheid ten opzichte van 1993 - voor beide groepen winkeliers - is afgenomen.
- Winkeliers die hebben deelgenomen aan één van de voorbeeldprojecten beoordelen de wijze waarop de criminaliteit zich de afgelopen twee jaar heeft ontwikkeld, positiever dan degenen die niet hebben deelgenomen. Maar de voorbeeldprojecten hebben ook over het geheel genomen de perceptie, van de ontwikkeling van de plaatselijke veiligheidssituatie, gunstig beïnvloed. Desalniettemin is geconstateerd dat nog altijd ruim een derde van de winkeliers meent dat de criminaliteit in het winkelgebied is toegenomen. Dit is een iets grotere groep dan de groep die van mening is dat de criminaliteit in de winkelgebieden is afgenomen.

Al met al komen uit de enquête onder winkeliers een aantal positieve zaken naar voren die erop duiden dat bepaalde effecten, die al bij de eindevaluatie werden aangegeven, op langere termijn blijven doorwerken. Toch is de verwachting dat deze effecten, wanneer de maatregelen onvoldoende worden onderhouden en er onvoldoende nieuwe activiteiten worden ontplooid, op den duur zullen wegebben. Deze tendens doet zich nu reeds voor bij de aangiftebereidheid onder winkeliers.

Een aantal van de gegevens uit de enquête zijn op gemeenteniveau geanalyseerd. Uit die analyses komen Spijkenisse en Lelystad positief naar voren. Deze twee gemeenten hebben de hoogste percentages winkeliers die aangeven maatregelen te treffen ter preventie van winkelcriminaliteit. In deze gemeenten en in Etten-Leur is bovendien de score op de attitudes ten aanzien van de aanpak van winkelcriminaliteit het meest positief.

Daarnaast lijkt de respons op de enquête indicatief te zijn voor de betrokkenheid bij de preventie van winkelcriminaliteit. Lelystad en Spijkenisse komen hier wederom goed uit de bus, maar Leiden zeker ook.

Uit de procesevaluatie is naar voren gekomen de samenwerking op het terrein van de preventie van winkelcriminaliteit momenteel nog slechts in twee lokaties als intensief bestempeld kan worden. Dit zijn Lelystad en Leiden.

In Leiden zijn de positieve resultaten mede te danken aan de financiële bijdrage en

de actieve rol van de gemeente. Daarnaast is de betrokkenheid van een groot-winkelbedrijf uitzonderlijk en draagt deze zeker bij aan de positieve resultaten van de inspanningen. De projectleider, afkomstig van dit bedrijf vervult een belangrijke trekkersrol.

In Lelystad heeft het succes in belangrijke mate te maken met de 'korte lijnen' tussen de betrokken partners. De communicatie over de activiteiten is er goed geregeld, getuige bijvoorbeeld het feit dat nieuwe politiefunctionarissen over het project worden voorgelicht. In Lelystad is men er goed in geslaagd om de verworvenheden van het project vast te houden. Dit is in belangrijke mate te danken aan de wijze waarop de winkeliers constant achter de broek aan gezeten worden door de voorzitter van de winkeliersvereniging.

In de kleinere winkelgebieden in Etten-Leur, Spijkenisse en de Generaal Cronjéstraat is de aandacht voor preventieve maatregelen voor een groot deel verslapt. Dit komt in belangrijke mate doordat de veiligheidssituatie er, mede ten gevolge van de maatregelen die tijdens het voorbeeldproject zijn genomen, als gunstig wordt ervaren. Dit komt echter met name in Spijkenisse en in mindere mate in Etten-Leur niet overeen met de feitelijke situatie, zoals naar voren komt uit de politiecijfers.

In de gemeenten waar het bereik onder de winkeliers tijdens het voorbeeldproject vrij gering is geweest, is de huidige samenwerking veelal tamelijk ongunstig. Het gaat dan om de gemeenten Deventer, Haarlem (binnenstad), Zutphen, maar ook Almelo kan tot deze groep worden gerekend. In deze grotere gemeenten is de aandacht vooral gericht op de (hernieuwde) brede inzet van gemeentelijke toezicht-houders.

Aanbevelingen

Hoewel er nog steeds positieve effecten van de voorbeeldprojecten merkbaar zijn, is de kans groot dat deze effecten in de meeste gemeenten binnen afzienbare tijd verloren gaan. De eerste 4 aanbevelingen zijn dan ook specifiek gericht op deze gemeenten.

- In geen enkele gemeente wordt de vinger aan de pols gehouden ten aanzien van de ontwikkeling van de criminaliteit. De door ons gevraagde politiegegevens moesten speciaal worden uitgedraaid. Het ligt voor de hand dat de politie deze gegevens standaard per kwartaal aan de winkeliersvereniging ter beschikking stelt. Zeker in kleinere winkelgebieden (Spijkenisse en Etten-Leur) waar de indruk bestaat dat er sinds de voorbeeldprojecten weinig criminaliteit plaatsvindt, kan deze informatie worden gebruikt om de passieve houding die ontstaan is te doorbreken.
- In de gemeenten, waar men hernieuwde pogingen doet de preventie van winkel-criminaliteit collectief aan te pakken, zoals bijvoorbeeld de binnensteden van Haarlem, Deventer, Almelo en Zutphen is van belang dat op korte termijn concrete maatregelen gericht op winkeliers worden getroffen en dat er daarbij gestreefd wordt dat de winkeliers waar mogelijk gezamenlijke maatregelen treffen. Het draagvlak voor dergelijke activiteiten lijkt met name in de eerste drie gemeenten in voldoende mate aanwezig.
- In vrijwel alle winkelgebieden is het aantal inbraken in winkels toegenomen na afloop van de voorbeeldprojecten. Het verdient dus aanbeveling om aan dit delict gericht aandacht te schenken.
- Tenslotte blijkt dat in de meeste winkelgebieden de criminaliteit die tegen winkelend publiek en/of bewoners is gericht toeneemt. Het is van groot belang

dat een maatregelenpakket wordt ontwikkeld dat op de specifieke problematiek in de betreffende winkelgebieden is afgestemd. Hier ligt ook duidelijk een taak voor de betreffende gemeenten en politiedistricten.

Voorts kan op grond van deze evaluatie een aantal meer algemene aanbevelingen worden gedaan.

- Alhoewel vergaderingen of bijeenkomsten noodzakelijk zijn bij de organisatie van preventie, moet dit niet leiden tot een 'vergadercultuur'. Het lijkt belangrijker om zorg te dragen voor korte lijnen tussen de diverse partners. Vaste, gemotiveerde, contactpersonen zijn hierbij onontbeerlijk. Het 'zomaar' iemand aanstellen bij de diverse organisaties moet worden vermeden.
- Tevens moet daarbij zorg worden gedragen voor de keuze van een geschikte 'trekker'. Deze dient de plaatselijke situatie te kennen en goed contacten te kunnen onderhouden, zowel naar winkeliers toe als naar de bij de activiteiten te betrekken partners. Een dergelijke persoon dient, zoals in Leiden en Lelystad het geval is, bij voorkeur zelf ondernemer te zijn. Er dient zorgvuldig gezocht te worden naar geschikte kandidaten, die in staat zijn om overige winkeliers te mobiliseren.
- Binnen de organisaties die betrokken zijn bij preventie van winkelcriminaliteit moet nadrukkelijk aandacht worden besteed aan overdracht van kennis en contacten die in het kader van de activiteiten worden opgedaan. Daarmee kan voorkomen worden dat bij vertrek van bepaalde betrokkenen binnen een organisatie weer op nul begonnen moet worden.
- In de ondersteuning vanuit landelijke organisaties dient er rekening mee te worden gehouden dat de kans dat lokale initiatieven zullen slagen mede afhankelijk is van de prioriteit die door gemeente en politie aan de preventie van winkelcriminaliteit wordt gegeven. Het streven van de landelijke organisaties dient er dus mede op gericht te zijn om het onderwerp winkelcriminaliteit hoger op de lokale politieke agenda's te krijgen.
- Tenslotte is het wenselijk de ondersteuning zoveel mogelijk te richten op lokaties waar de eerste initiatieven om tot een collectieve aanpak van winkelcriminaliteit te komen reeds van de grond gekomen zijn.

Bijlage 1

1 Spijkenisse

1.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project heeft betrekking op winkelcentrum De Akkerhof. In dit winkelcentrum bevinden zich 32 winkels. De ondernemers zijn vertegenwoordigd via één ondernemersvereniging. Het project in Spijkenisse heeft f 172.430,- aan subsidie gekregen.

De uitvoering van het project is voorspoedig verlopen. De samenwerking tussen de betrokkenen die reeds goed was, is nog verder verbeterd. Ook de participatie van de winkeliers was bevredigend. Dit was in Spijkenisse relatief eenvoudig, aangezien het winkelgebied klein is en lidmaatschap aan de winkeliersvereniging verplicht.

Enkele maatregelen liepen vertraging op waardoor het zwaartepunt van de uitvoering van het project is komen te liggen bij maatregelen die direct op winkeliers zijn gericht, zoals trainingen, security-checks, een onderling alarmeringssysteem en een standaard-aangifteformulier. Daarnaast is een begin gemaakt met het opknappen van de parkeergarage. De effecten van de genomen maatregelen zijn onder meer een toename van de aangiftebereidheid onder winkeliers (met name ten aanzien van winkeldiefstal), een verdubbeling van het aantal winkeliers dat meedoet aan gezamenlijke preventie-activiteiten (tot 96%) en daarnaast een grote mate van sociale veiligheid en een daling van het slachtofferschap onder winkeliers, alsmede een duidelijke afname in het aantal aangiften van diefstal uit auto's.

Omdat voor de overige vormen van criminaliteit en overlast weinig veranderingen te constateren waren, maar de onveiligheidsgevoelens van het publiek in de avonduren wel leken toe te nemen, werd aanbevolen om alsnog aandacht te besteden aan de veiligheid in de openbare ruimte.

1.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Alhoewel dat wel was afgesproken in de begeleidingscommissie vindt er geen structureel overleg plaats tussen de verschillende destijds bij het voorbeeldproject betrokken partijen. Alleen wanneer daar aanleiding toe is, zijn er in Spijkenisse contacten tussen de politie en de winkeliersvereniging. De ondernemer meldt dat er een goed contact bestaat met de wijkagent. De contacten vanuit de gemeente richting winkeliers staan daarentegen op een zeer laag pitje. Het verwateren daarvan is volgens de contactpersoon van de gemeente gelegen in het feit dat na afloop van het voorbeeldproject niemand is aangewezen om het geheel te trekken. Op de vraag waarom de gemeente hier dan geen initiërende rol in heeft gespeeld, antwoordt de betrokken ambtenaar dat dit in eerste instantie de verantwoordelijkheid is van de winkeliers. Wel zijn er in de zomer van 1995 wijk-ambtenaren aangesteld, waarvan de geïnterviewde ambtenaar verwacht dat zij zich met dergelijke zaken zullen gaan bezig houden.

1.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- Volgens de ondernemer is de aangiftebereidheid van winkeliers nog altijd groot en wordt ook nog consequent gebruik gemaakt van het standaard aangifte-formulier.
- Tijdens de laatste jaarvergadering van de winkeliersvereniging eind 1994 werd de politie uitgenodigd om een aantal voorvallen te bespreken waarbij sprake was van foutief gebruik van het overval-alarmsysteem door de winkeliers. Daardoor is het een paar keer voorgekomen dat de politie in actie kwam naar aanleiding van een gemelde overval, terwijl het om een veel minder ernstige zaak handelde.
- Het voorjaar van 1995 zijn de politie en de winkeliers samen gekomen om de werking van het onderlinge alarmsysteem te bespreken.
- Een maatregel die voor 1994 was gepland is de herinrichting van de parkeer-garage. De betrokken gemeente-ambtenaar deelt mee dat er nog geen zicht is op de uitvoering van de ontwikkelde plannen op korte termijn. Over de financiering ervan bestaat in ieder geval nog geen duidelijkheid. Wel is de verlichting in de parkeergarage verbeterd.

Nieuwe activiteiten

- Sinds de beëindiging van het voorbeeldproject zijn er in Spijkenisse geen nieuwe activiteiten meer ondernomen.
- Alhoewel er in eerste instantie ook in andere winkelgebieden in Spijkenisse belangstelling was om een vergelijkbaar project op te zetten, heeft dat - deels vanwege de lage organisatiegraad en deels omdat daar geld aan te pas moest komen - niets opgeleverd.
- De politiefunctionaris meldt dat de politie in Spijkenisse - met het oog op criminaliteitsaspecten - een aantal keer in een vroeg stadium is betrokken bij de ontwikkeling en de bouw van nieuwe winkelcentra.

Financiering

Er is in Spijkenisse geen specifiek budget voor te nemen preventieve maatregelen. Indien de uitvoering van nieuwe maatregelen aan de orde komt, dan zal de financiering daarvan ad hoc worden bekeken.

1.4 Participatie winkeliers

Omdat het volgens de benaderde winkelier goed gaat in het winkelcentrum De Akkerhof is de animo voor het ondernemen van preventieve activiteiten steeds minder geworden. Hij voegt eraan toe dat "een winkelier nu eenmaal voornamelijk bezig is met geld verdienen en niet met het bestrijden van de criminaliteit".

1.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

De geïnterviewde ondernemer is de mening toegedaan dat het desondanks is gelukt de positieve resultaten uit het voorbeeldproject vast te houden. Als oorzaak hiervoor noemt hij de uitgebreide publiciteit die is gegeven aan het voorbeeld-project. De politiefunctionaris beaamt dat er in De Akkerhof nauwelijks last is van criminaliteit. Evenmin hebben zich in Spijkenisse verplaatsingseffecten voorgedaan

ten gevolge van het voorbeeldproject. Het belangrijkste resultaat van het voorbeeldproject is naar zijn mening geweest dat de onveiligheidsgevoelens onder winkeliers en het publiek, welke in Spijkenisse een belangrijke aanleiding vormden voor het voorbeeldproject, zijn afgenomen.

In Spijkenisse is, blijkens de geleverde politiegegevens, sprake van een toename van het aantal aangiften inzake criminaliteit in en rondom De Akkerhof. Dit geldt zeer zeker voor de delicten waarvan uitsluitend winkeliers het slachtoffer worden. Het aantal aangiften van winkeldiefstal is met 25% toegenomen tot 75. Daarnaast is zowel het aantal inbraken als de pogingen daartoe inmiddels weer gestegen, respectievelijk van 3 naar 8 en van 2 naar 17. In 1993 was nog sprake van een sterke daling. De stijging van het aantal aangiften is echter niet alleen waarneembaar voor wat betreft de delicten die zijn gericht tegen winkeliers. Zo is het aantal diefstallen uit auto's verdrievoudigd van 7 naar 22, terwijl het aantal berovingen en overvallen (11) bijna vier keer zo hoog is als tijdens dezelfde periode in 1993. Terwijl bij de waargenomen stijging van delicten uitsluitend gericht tegen winkeliers, de oorzaak nog kan worden gezocht in een toegenomen aangiftebereidheid van de winkeliers, is dit niet het geval voor wat betreft de laatst genoemde delicten. Hierbij lijkt veeleer sprake van een daadwerkelijk verslechterde veiligheidssituatie.

Een aantal overige delictvormen vertoont een stabiele tendens. Het gaat dan om vernielingen, bedreigingen en autodiefstallen, waar respectievelijk 18, 1 en 1 keer aangifte van is gedaan. Het meest positief is het feit dat het aantal aangiften (48) van (brom)fietsdiefstal is gereduceerd tot twee derde van wat het was in 1993.

2 Etten-Leur

2.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project in Etten-Leur had betrekking op het (overdekte) winkelcentrum en op één winkelstraat. In totaal gaat het om ongeveer 80 winkeliers. De ondernemers zijn vertegenwoordigd via de ondernemersvereniging Etten-Leur. Het project was één van de eerste voorbeeldprojecten en heeft f 175.799,- aan subsidie gekregen. In Etten-Leur is een vrij breed pakket van maatregelen uitgevoerd.

Ten tijde van de eindrapportage was de meerderheid van de betrokken organisaties tevreden over de onderlinge samenwerking. Alhoewel door de winkeliers positief werd geoordeeld over de uitgevoerde maatregelen, was de begeleidingscommissie ontevreden over de uitvoering van het actieplan. De belangrijkste reden daarvoor was dat sommige maatregelen niet waren uitgevoerd. De toenmalige begeleidingscommissie was daarnaast ontevreden over de lage participatiebereidheid van de winkeliers.

De uiteindelijke effecten van het project waren desondanks zonder meer positief. Voor vrijwel alle delicten werd een daling van het slachtofferschap geconstateerd, het sterkst voor graffiti en winkeldiefstal. Daarnaast bleek sprake te zijn van een toegenomen aangiftebereidheid bij verschillende delicten en was de overlast die werd ondervonden van bepaalde groepen mensen duidelijk afgenomen.

2.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Na afloop van het project is de oorspronkelijke begeleidingscommissie uitgebreid met vertegenwoordigers van andere winkelgebieden en daarmee omgevormd tot een werkgroep. In de werkgroep hebben een vertegenwoordiger van de politie, van de gemeente, van het bureau Halt Breda en drie ondernemers uit verschillende winkelgebieden in Etten-Leur zitting. De vertegenwoordiger van de ondernemersvereniging uit het overdekt winkelcentrum is voorzitter gebleven. Indien nodig, dat wil zeggen alleen in het kader van concreet te ondernemen activiteiten, vinden er vergaderingen plaats. Sinds begin 1994 tot de zomer van 1995 is dat een keer of 3 gebeurd. De laatste vergadering vond eind vorig jaar plaats in het kader van een te organiseren informatiebijeenkomst over voorkoming en bestrijding van winkeldiefstal. Momenteel zijn er naar de ondernemer meedeelt geen redenen om bij elkaar te komen. Wel meldt hij contact te houden met de ambtenaar op het gemeentehuis en met de toezichthouder van het overdekt winkelcentrum.

Inbreng samenwerkingspartners

De coördinatie van de activiteiten ligt bij de ondernemersvereniging in de persoon van de voorzitter van de werkgroep. De gemeente biedt facilitaire ondersteuning. Deze bestaat uit verslaglegging van vergaderingen, het verzorgen en verzenden van uitnodigingen voor de gehouden informatiebijeenkomst alsmede het verzorgen van mappen met schriftelijk materiaal voor een dergelijke bijeenkomst.

2.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- De surveillance in het overdekte winkelcentrum die tijdens het project werd ingesteld, is uitgebreid met 0,5 fte tot 1,5 fte. Hierdoor is gedurende de openingstijden ten alle tijde een toezichthouder aanwezig. Bij de winkelstraat is de surveillance stopgezet omdat deze financieel niet meer kon worden opgebracht. In de Bisschopsmolenstraat vindt in de weekends surveillance plaats. Dit is echter niet het gevolg van gezamenlijke inspanningen.
- De gemeente heeft voor een face-lift van de fietsenstalling bij het winkelcentrum gezorgd en heeft rond het winkelcentrum op 2 plaatsen fietsklemmen geplaatst.
- Wekelijks worden door de politie gratis fietsen gegraveerd.
- Momenteel is men bezig met verbouwingen rondom en in het winkelcentrum. Inmiddels is een deel van de geplande parkeerplaatsen verwezenlijkt.
- De verblijfplek voor jongeren in het winkelcentrum en de beoogde opvang van jongeren zijn er niet gekomen. De reden hiervoor was dat de exploitant van het winkelcentrum niet bereid was een ruimte hiervoor ter beschikking te stellen en omdat ook de winkeliers voor dit doel geen ruimte wilde inhuren. Daar kwam bij dat de gemeente geen goede ervaringen had met het clubhuis dat er tot kort tevoren was geweest in de omgeving van het winkelcentrum.
- Er is vooralsnog geen 'ophoudruimte' gerealiseerd voor het tijdelijk vasthouden van opgepakte winkeldieven. Deze zal er pas na de verbouwing komen.
- Sinds de beëindiging van het project zijn security-checks bij en doorlichting van de resterende winkels in het winkelcentrum en de Bisschopsmolenstraat uitgevoerd.
- De politie meldt dat alle winkeliers nog steeds gebruik maken van de uniforme aangifte- en onregelmatigheidsmeldingen-formulieren en van de 'concept aangifteformulieren onbekende dader'.
- De politie past nog steeds lik-op-stuk beleid toe en werkt met Halt-afdoeningen. Terugkoppeling na aangifte door het O.M. en de politie gebeurt nog maar weinig. Als oorzaak wordt de geringe capaciteit bij de beide instanties genoemd.

Nieuwe activiteiten

- Eind 1994 is een informatiebijeenkomst georganiseerd voor winkeliers over voorkoming en bestrijding van winkeldiefstal. De kosten van de informatie-avond werden opgebracht door de plaatselijke ondernemersvereniging. De publiciteit rond de avond en de notulering werd verzorgd door de gemeente. Alle partners - politie, gemeente, bureau Halt en Nederlandse Veiligheidsdienst - leverden voor de avond een spreker. Ook is een documentatiemap met tips over de preventie van winkeldiefstal samengesteld.
- Sindsdien worden geen activiteiten uitgevoerd of voorbereid door de werkgroep. "Er is niets aan de orde waarop zinvol kan worden ingesprongen". Wat - met het oog op de veiligheid - op initiatief van de gemeente op stapel staat, is de herstructurering van het parkeerterrein bij het winkelcentrum. Dit kan volgens de voorzitter echter nog wel één à twee jaar duren.
- De gemeente-ambtenaar heeft de indruk dat er zich, voordat er weer enige activiteiten worden ontplooid op het gebied van veiligheid, waarschijnlijk eerst een incident moet voordoen. Ook de werkgroep voelt momenteel geen noodzaak om stappen te ondernemen.

Financiering

De uitbreiding van het toezicht in het winkelcentrum wordt door de winkeliers zelf betaald. Over de bijdrage voor schoonmaak, toezicht en gezamenlijke reclame is een bepaling opgenomen in de huurovereenkomst. De bijdrage gaat naar rato van het bedrijfsoppervlak. Zo draagt een grootwinkelbedrijf 16 maal zoveel bij als de kleinste onderneming. De uitbreiding van het toezicht komt neer op een jaarlijks extra bedrag van zo'n f 100.000,-. De overige activiteiten komen voornamelijk voor rekening van de winkeliers. Verdere financiering komt vanuit de plaatselijke afdeling van het MKB¹.

2.4 Participatie winkeliers

De participatie(bereidheid) van de detaillisten is niet echt goed te noemen. Op de informatie-avond waren vertegenwoordigers van slechts 17 verschillende bedrijven aanwezig. Door de hoge opkomst van personen (circa 70) werkzaam bij het grootwinkelbedrijf kwam dit neer op zo'n 140 aanwezigen. De geïnterviewde ondernemer voegt hieraan toe dat het grootwinkelbedrijf ten tijde van het project erg terughoudend was in z'n participatie, dit vanwege de financiële bijdrage die met het project gepaard ging. Hij meldt het opvallend te vinden dat men bij de gratis informatiebijeenkomst plots wel in grote getale belangstelling toonde. Activiteiten vanuit de werkgroep door de afgevaardigden van de overige winkelgebieden naar de individuele ondernemers aldaar hebben nauwelijks tot geheel geen respons opgeleverd. De reden die hiervoor wordt gegeven is dat men in de betreffende gebieden nauwelijks last heeft van criminaliteit. Toch meent de geïnterviewde gemeente-ambtenaar dat zich onder de winkeliers die aan het project hebben deelgenomen een cultuuromslag heeft plaatsgevonden. De winkeliers zijn in meerdere mate dan voorheen geneigd zelf initiatieven te ontplooien en bij te dragen aan veiligheid. Dit uit zich in ieder geval in de gebleken bereidheid tot een bijdrage in de kosten van de toezichthouder en van het verwijderen van de graffiti.

2.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Het is gedeeltelijk gelukt om de positieve resultaten van het voorbeeldproject vast te houden. Een aantal winkels is inmiddels aangesloten op het elektronisch alarmsysteem. De full-time toezichtfunctie heeft volgens de voormalig projectleider geleid tot een blijvende verbetering van de beveiliging in ieder geval binnen het overdekt winkelcentrum. De overlast van jongeren wordt door de aanwezigheid van de surveillant beperkt. Daarnaast verleent deze persoon assistentie bij diefstal, waardoor niet meer gewacht hoeft te worden op de komst van de politie. Voorzover de gemeente-ambtenaar daar zicht op heeft, zijn de resultaten van het project goed te noemen. Er lijkt minder graffiti te zijn. De aangiftebereidheid onder winkeliers is volgens de politie toegenomen.

Wat betreft de delicten gericht tegen winkeliers, kan worden vastgesteld dat het aantal aangiften van winkeldiefstallen in Etten-Leur licht is gedaald, van 85 naar

¹ Hierin zijn de KNOV en NCOV opgegaan.

73. Dit geldt evenwel niet voor het aantal inbraken waarvoor de aangiften ten opzichte van 1993 zijn verdubbeld tot 31. Het aantal vernielingen is volgens de politiegegevens min of meer stabiel gebleven. Wat betreft diefstal van (brom)fietsen en van auto's kan een lichte stijging worden geconstateerd.

3 Almelo

3.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het voorbeeldproject in Almelo had betrekking op de binnenstad waar circa 200 winkels zijn gevestigd. In de binnenstad heeft bijna elke straat een eigen ondernemersvereniging met straatvertegenwoordigers. Tezamen vormen deze ondernemersverenigingen het Ondernemerskollektief Almelo. Voor de uitvoering van het project is een bedrag van f 214.558,- aan subsidie ter beschikking gesteld.

De gratis cursussen voor winkeliers en personeel vormden de kern van het project. Daarnaast is veel aandacht besteed aan een betere aangifteprocedure en afhandeling van winkeldieven. Een reeds bestaand stadswachtenproject werd vanuit het project mede gefinancierd. Er bestond een goede samenwerking tussen de verschillende betrokken organisaties. De participatiebereidheid van de ondernemers vormde echter een knelpunt. Desondanks was het aantal deelnemers aan de cursussen hoog en steeg het percentage winkeliers dat meedeed aan gezamenlijke preventie van 35 % naar 53 %.

In de eindevaluatie werd vastgesteld dat winkeliers en personeel door de cursussen waarschijnlijk alerter waren geworden op winkeldiefstal. Mede hierdoor nam het aantal aangiften van winkeldiefstal sterk toe. Tegelijkertijd echter was zowel de schade ten gevolge van winkeldiefstal als die ten gevolge van inbraak gestegen, evenals - bij dit laatste type incident - het slachtofferschap zelf.

Tevens werd in 1993 een forse stijging geconstateerd inzake het aantal diefstallen uit auto's en het aantal (brom)fietsdiefstallen. Een meerderheid van de winkeliers was dan ook van mening dat de onveiligheid in het gebied als geheel was toegenomen. Het uiteindelijke effect van de maatregelen op de winkelcriminaliteit was beperkt.

3.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Als uitvloeisel van het voorbeeldproject is er nog steeds een commissie preventie winkelcriminaliteit waarin 3 winkeliers, één persoon van de gemeente, één afgevaardigde van de politie en één persoon van het KNOV zitting hebben. Na afloop van het voorbeeldproject komt men echter nog slechts zeer incidenteel bij elkaar. De benaderde politiebeambte meldt overigens dat de deelname wat de politie betreft er slechts één op papier is.

De contactpersoon bij de gemeente laat weten dat er voortvloeiend uit de Werkgroep Kleine Criminaliteit een 'Stuurgroep Centrumbeleid' is opgericht in Almelo. Deze komt 5 à 7 keer per jaar bijeen en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan B & W. De stuurgroep is breder van opzet dan de werkgroep en behelst niet alleen veiligheidsaspecten, maar ook bereikbaarheid, toegankelijkheid en leefbaarheid. De stuurgroep heeft geen budget.

Inbreng samenwerkingspartners

In de breed opgezette stuurgroep hebben afgevaardigden zitting van de ondernemers, de horeca, de politie, woningbouwverenigingen, de VVV en de bewoners uit de binnenstad. Van de gemeente zijn zowel de directeur van de uitvoerende dienst, als die van de beleidsdienst present. Het voorzitterschap wordt gevoerd door een ondernemer. Een gemeente ambtenaar, toenmalig voorzitter van de begeleidingscommissie van het voorbeeldproject, voert het secretariaat.

De politiefunctionaris meldt overigens dat de contacten met de ondernemers wat hem betreft voor verbetering vatbaar zijn. Het zou volgens hem goed zijn om elkaar regelmatig te spreken. Volgens de betrokkene is er namelijk veel onrust bij de ondernemers, die pas via een omweg bij de politie terecht komt. De lijnen zijn niet kort genoeg.

Volgens de geïnterviewde ondernemer kost de organisatie van gezamenlijke preventieve activiteiten veel tijd en geld. Het probleem is dat er op een gegeven moment goede contacten zijn opgebouwd, maar dat het mis gaat wanneer een contactpersoon wordt overgeplaatst. Dan blijkt dat degene die er voor in de plaats komt niet de juiste contacten heeft, of dat de betreffende organisatie de zaken anders gaat regelen. Vaak is het echter een kwestie van slechte bereikbaarheid, waardoor het geheel niet goed werkbaar is.

3.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- Op dit moment is de commissie preventie winkelcriminaliteit actief met pogingen het stadswachtproject opnieuw op te starten. Ten tijde van het voorbeeldproject werden deze toezichthouders door het project mede gefinancierd. Deze groep werd opgevolgd door een tweede groep die dienst deed tot mei 1994. Sindsdien zijn er verschillende pogingen ondernomen om het stadswachtproject opnieuw van de grond te krijgen voor de periode van een jaar. Dit ketst echter steeds af op de bijdrage die verlangd wordt van de winkeliers. Deze zijn daar niet toe bereid². In de loop van augustus is binnen het Ondernemerskollektief over het onderwerp nog een vergadering geweest en is een laatste poging gedaan het een en ander van de grond te krijgen.
- Los van de commissie preventie winkelcriminaliteit blijkt ook de stuurgroep doende met de herinvoering van het Stadswachtenproject. Zij heeft aan het College geadviseerd om het project via de Melkert-banen weer opnieuw op te starten. Uit publikaties in de lokale media blijkt dat er enige druk is op het college om rond het eind van het jaar een concreet veiligheidsplan te presenteren. Waarschijnlijk wordt dus langs deze weg een vorm van toezicht ingesteld in Almelo.
- Van de oorspronkelijke stadswachten ten tijde van het voorbeeldproject zijn er 2 omgeschoold tot beveiligingsbeambte en vervolgens tot politie-assistenten. Sinds december 1993 lopen er in Almelo 6 van deze surveillanten rond. Hun taak is

² Volgens de geïnterviewde ondernemer komt dit voort uit de eerdere ervaringen. Want dan bleek uiteindelijk slechts de helft van de ondernemers bereid om bij te dragen aan de kosten voor toezichthouders. Hierdoor waren de op te brengen kosten uiteindelijk twee keer zo hoog dan vooraf beraamd. In totaal gaat het om een bedrag van zo'n f 108.000,-. Van de grootwinkelbedrijven was er overigens niet een bereid om bij te dragen aan de kosten voor het stadswachtproject.

zoveel mogelijk zichtbaar aanwezig te zijn.

- Nadat in het opzetten van een onderling alarmeringssysteem enige vertraging was opgetreden, is deze maatregel na afloop van het voorbeeldproject alsnog uitgevoerd, onder een kleine 100 winkeliers. De winkeliers zijn voor deze maatregel met de hiervoor bestemde projectgelden gedeeltelijk gesubsidieerd. Hierbij is er voor gekozen het subsidiebedrag per afzonderlijke ondernemer te verkleinen, zodat meer winkeliers van de regeling gebruik hebben kunnen maken.
- In het kader van de Halt-afdoeningen heeft delictuitbreiding plaatsgevonden. Naast vandalisme wordt het Halt-bureau nu ook ingeschakeld bij winkeldiefstal en - rond Oud en Nieuw - bij vuurwerk overtredingen. In 1994 waren er in verband met winkeldiefstal ruim 40 Halt-afdoeningen. Volgens de politie verloopt de samenwerking met het Halt-bureau goed. De ondernemer die hierover is geraadpleegd, meldt echter dat er op dit vlak niet meer erg veel gebeurt.
- Ondernemers kunnen, naast het beveiligingsadvies dat standaard wordt gegeven na een incident, bij de politie aankloppen voor een preventief beveiligingsadvies. Volgens de gemeente ambtenaar wordt deze preventie service als gevolg van het project beter uitgedragen naar de ondernemers toe. Desondanks maken in de praktijk volgens de politiefunctionaris jaarlijks slechts enkele ondernemers van deze mogelijkheid gebruik.
- Er zijn volgens de preventie-medewerker van de politie na afloop van het project nog enkele cursussen gegeven aan winkeliersverenigingen, maar er hebben geen security-checks meer plaatsgevonden.
- Het lik-op-stuk beleid bij winkeldiefstal wordt in samenhang met transactie-bevoegdheid nog steeds gecontinueerd.
- De stuurgroep heeft in de zomer van 1994 activiteiten ondernomen op het gebied van fietsenoverlast. Hierbij zijn de fietsen die altijd werden geparkeerd in een galerij begeleid door veel publiciteit verwijderd.
- Ook worden van tijd tot tijd maatregelen genomen in het kader van graffiti-bestrijding. Zo is bijvoorbeeld een tunnel bekleed met betonnen beschilderde panelen.

Nieuwe activiteiten

- In het winkelgebied Havenpromenade hebben ca. 20 ondernemers waaronder 2 filiaalhouders van grootwinkelbedrijven gezamenlijk een beveiligingsbedrijf ingehuurd.
- Ook zijn er door de commissie preventie winkelcriminaliteit activiteiten ondernomen voor het plaatsen en bemannen van verrijdbare bewaakte fietsenstallingen, die bij bepaalde evenementen ingezet kunnen worden. Er is veel energie ingestoken om te onderzoeken of hier binnen het kader van de verschillende arbeidsvoorzieningsmaatregelen mogelijkheden voor waren. Het ontbreken van financiering heeft ertoe geleid dat de maatregel vooralsnog niet is gerealiseerd. Wellicht dat dit in het kader van het Melkert-banenplan wel zal lukken.
- Onlangs is een preventiemedewerker bij de politie gestart met security-checks bij banken, juweliers, horeca-gelegenheden en tankstations. De aanleiding hiervoor was een overval bij een bank. De bank bleek weliswaar over een overvalalarm te beschikken, maar een bijbehorend aanvalsplan ontbrak. Dit initiatief staat overigens los van de resultaten van het voorbeeldproject.

Financiering

De financiering van de activiteiten gebeurt vanuit de reguliere kanalen, binnen reguliere budgetten of vanuit speciale subsidieregelingen. Voorzover bekend leveren de winkeliers in Almelo in ieder geval geen bijdrage voor het opzetten van preventie-activiteiten.

3.4 Participatie winkeliers

Terwijl een klein groepje winkeliers zich nog steeds bezig houdt met preventie-activiteiten en vergaderingen in dat verband, is het gros van de winkeliers niet meer betrokken bij de recente activiteiten. Die worden immers veelal opgezet van uit de gemeente of de politie.

3.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Alhoewel daar in Almelo wel energie in is gestoken, hebben de contacten die uit het voorbeeldproject zijn voortgekomen, vrijwel geen nieuwe activiteiten en resultaten opgeleverd. De aandacht is momenteel vooral gevestigd op het opnieuw op te starten stadswachtproject.

Wanneer de politiegegevens van 1993 worden vergeleken met die van 1994³, dan moet geconstateerd worden dat de criminaliteit in het winkelgebied van Almelo het afgelopen jaar behoorlijk is toegenomen. Dit geldt zowel voor delicten die gericht zijn tegen winkeliers als voor de delicten waarvan burgers het slachtoffer worden of de gemeente als geheel.

De meest negatieve tendens betreft het aantal vernielingen. Aangiften van dit type delict zijn ten opzichte van het jaar daarvoor verdriedubbeld⁴. Nadat daarnaast over 1993 reeds een sterke toename was geconstateerd in het aantal aangiften van winkeldiefstal, blijkt dit aantal in 1994 wederom flink te zijn toegenomen, tot 204⁵. Terwijl de stijgende tendens over 1993 nog kon worden toegeschreven aan een veranderde houding en meer alertheid bij het personeel, lijkt dit een jaar later een minder plausibele verklaring. Bovendien geldt iets soortgelijks voor inbraken. Ook bij dit type delict is sprake van een toename van het aantal aangiften, zij het in mindere mate dan bij winkeldiefstal. Terwijl het aantal inbraken in winkels over de periode 1992-1993 nog stabiel was, is dit in 1994 met zo'n 20% gestegen. Daarnaast is de criminaliteit tegen particulieren aanzienlijk toegenomen. Zo is het aantal (brom)fietsdiefstallen gestegen met ruim 25%, het aantal diefstallen uit auto's met bijna 50% en lijkt tevens het aantal gestolen auto's te zijn gegroeid (van 7 naar 12).

Positiever is dat het aantal aangiften van geweldsdelicten (berovingen/overvallen) stabiel lijkt te zijn (2) en het aantal bedreigingen enigszins is terug gelopen (van 21 naar 15).

3 Het gaat telkens om gegevens uit de periode van de eerste drie kwartalen van het kalenderjaar.

4 In de opgave van het aantal aangiften wordt onder het delictsoort vernieling het volgende verstaan: vernieling aan auto's, openbare gebouwen, in het openbaar vervoer en overige vernielingen/beschadigingen en graffiti.

5 Alhoewel in deze paragraaf uitspraken worden gedaan over een stijging van zoveel procent of een daling van zoveel, kan men echter altijd te maken hebben met toevalsfluctuaties.

4 Lelystad

4.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project in Lelystad richtte zich op de winkelgebieden De Gordiaan (circa 165 winkels) en Lelycentre (ongeveer 45 winkels), gelegen op een onderlinge afstand van ongeveer 500 meter. Er was een bedrag van f 162.500,- aan subsidie beschikbaar. De projectleiding werd verzorgd door een particulier bureau. Eerdere activiteiten in Lelystad hadden reeds voor contacten gezorgd en een zeker draagvlak. Het project kon hierdoor een snelle start maken.

De uitvoering van het project verliep over het algemeen goed. Naast een tot tevredenheid stemmende samenwerking in de begeleidingscommissie, was ook de participatie van de winkeliers bevredigend. Behalve de maatregelen die gericht zijn op winkeliers werden er activiteiten ontplooid gericht op het verminderen van graffiti en fietsdiefstal, het verbeteren van de openbare verlichting en het vergroten van het toezicht door de politie. De conclusie luidde dat het project een flink aantal positieve effecten heeft bewerkstelligd, het sterkst ten aanzien van inbraak in winkels, graffiti en fietsdiefstal.

4.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Alhoewel er geen structureel overleg plaats vindt in Lelystad - veel overleg wordt telefonisch gevoerd en gebeurt ad hoc - is het voorbeeldproject wel gecontinueerd. Naast de winkeliersvereniging De Gordiaan zijn de belangrijkste betrokken organisaties de gemeente, de politie en de Vereniging van Eigenaren. Binnen elke organisatie is één aanspreekpunt.

Een zwak punt bij dit project is volgens de coördinator dat het voor een belangrijk deel bestaat bij de gratie van één, enthousiast, persoon. Wanneer zij er mee op zou houden dan stort het project ineen. Een ander bezwaarlijk punt voor de coördinator is dat zij betrokken is bij het project zonder dat zij daarvoor gehonoreerd wordt, terwijl iedereen met wie zij in dit verband te maken heeft, dat uit hoofde van het beroep doet.

Inbreng samenwerkingspartners

De voorzitter van de winkeliersvereniging De Gordiaan coördineert de huidige preventie-activiteiten op het gebied van winkelcriminaliteit en voert het secretariaat. De gemeente houdt toezicht op de publieke werken en heeft op dat gebied binnen het project een ondersteunende en coördinerende rol. De politie biedt facilitaire ondersteuning en levert mankracht. De coördinator is uitermate tevreden over de inbreng van alle partners.

4.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- Er worden elk kwartaal cursussen winkelcriminaliteit georganiseerd voor winkeliers. Dit om nieuwe instroom van personeel te scholen, evenals de nieuwe groep van winkeliers die zich in het centrum hebben gevestigd. De cursus wordt gegeven door de voormalig projectleider en beslaat 4 avonden. Onderwerpen van de cursus zijn winkeldiefstal, preventie, inrichting en security-check en overvallen. Sinds de beëindiging van het project is de cursus 6 keer gegeven, met telkens zo'n 25 deelnemers. Volgens de informatie van de coördinator heeft inmiddels 95% van de detaillisten deelgenomen aan de cursussen.
- Daarnaast worden cursussen gegeven op scholen. Er is één school waarop elk jaar zo'n 20 leerlingen kiezen voor de richting Handelsmavo. Deze leerlingen krijgen les in 'preventie in winkels', een rondleiding bij de politie en de mogelijkheid om stage te volgen. Op de andere scholen wordt af en toe een gastles gegeven door de coördinator.
- Er heeft uitbreiding plaats gevonden van de onderlinge alarmering. Inmiddels zijn 110 winkeliers, in clusters van maximaal 7 deelnemers, aangesloten op het systeem. De politievoorlichter laat weten dat zich nog steeds belangstellenden voor het systeem aanmelden bij de politie.
- Tevens meldt hij dat vrijwel alle winkeliers nog steeds werken met het landelijk aangifteformulier.

Nieuwe activiteiten

- Alle - momenteel 220 - winkeliers zijn na afloop van het project in persoon benaderd door de coördinator van het project tezamen met een politievoorlichter. Het doel van deze bezoeken was te inventariseren wat de stand van zaken was met betrekking tot ondervonden overlast, eventuele klachten en mogelijke behoeften onder andere op het gebied van (bij)scholing. De bezoeken leverden relevante informatie op, bijvoorbeeld over het ontstaan van nieuwe samenscholingsplekken. Deze zijn in Lelystad verboden. Ook bleek uit deze ronde dat de politie haar gedane beloftes nakomt⁶.
- Ten behoeve van de continuïteit in de afstemming met de politie wordt er elk half jaar voorlichting gegeven aan nieuwe politie-agenten en hun mentoren over hoe er in Lelystad wordt gewerkt op het gebied van winkelcriminaliteit en welke onderlinge afspraken zijn gemaakt.
- Sinds april 1994 is het project ondergebracht bij de Halt-procedure. In het daaropvolgende jaar is er 12 keer gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot strafafdoening bij detaillisten.
- Er is vier keer een landelijke cursus gecoördineerd voor bedrijfsleiders van grootwinkelbedrijven over de preventie van winkelcriminaliteit. De politie stelt hiervoor een locatie beschikbaar, terwijl de coördinator de cursusleider regelt. Per keer gaat het om 50 deelnemers.
- Ook wordt geparticipeerd in de commissie sociale vernieuwing bij de gemeente Lelystad. Hier zijn echter geen activiteiten uit voortgekomen.
- Er is een visitekaartje uitgedeeld aan alle winkeliers met de telefoonnummers

6 Eén van de afspraken was dat de politie, wanneer men bij calamiteiten niet binnen 5 à 10 minuten ter plaatse kan zijn, aan winkeliers hiervan melding doet en de reden hiervoor opgeeft.

van de coördinator van het project en van de politievoorlichter. Bij dringende vragen kan dan direct met één van beiden contact worden opgenomen.

- Inmiddels het bouwbesluit van de gemeente inzake de voor 70% lichtdoorlatende rolluiken van kracht gegaan. Wanneer iemand iets aan z'n pui wil veranderen moet eerst een bouwvergunning worden aangevraagd. Overigens heeft slechts een enkeling daadwerkelijk een dergelijk lichtdoorlatend rolluik.
- Er wordt aan de winkeliers voorlichting gegeven over het regelen van geldtransporten. Bij 14 winkeliers is sprake van een collectief geldtransport bij één bedrijf.

Financiering

Voor de financiering van een vervolg op het project is de contributie aan de winkeliersvereniging eenmalig verhoogd met f 75,-. Op de ledenvergadering is hier unaniem mee ingestemd. Deze verhoging leverde f 10.000,- op. De eigen bijdrage van de winkeliers was een voorwaarde voor een subsidie van de gemeente en een bijdrage van de Vereniging van Eigenaren. De gemeente stelde eenmalig een bedrag van f 10.000,- ter beschikking. De Vereniging van Eigenaren besloot structureel jaarlijks f 10.000,- vrij te maken voor preventie-activiteiten en de politie zegde toe eveneens structureel te willen bijdragen aan de activiteiten in de vorm van facilitaire ondersteuning en het vrijmaken van personeel. Het geld wordt grotendeels besteed aan de cursussen. Aangezien de bijdrage van de gemeente eenmalig is, berust de financiering vanaf volgend jaar geheel bij de winkeliers zelf en bij de Vereniging van Eigenaren.

4.4 Participatie winkeliers

Alhoewel de participatie van de winkeliers volgens de coördinator op zich goed is, merkt zij op dat de detaillisten wat nonchalanter worden omdat het zo goed gaat. De persoonlijke benadering is overigens de enige methode die volgens haar werkt, zowel wat betreft het vergaren van relevante informatie uit het veld als voor de mobilisatie van de winkeliers. Want "een detaillist reageert niet". In Lelystad voert de persoonlijke benadering zo ver dat wanneer men zich opgeeft voor een cursus, de coördinator de avond voorafgaand aan de cursus de deelnemer ter herinnering belt. Dit werkt. Wel is iedereen bereid gebleken de verhoging van de contributie te betalen.

4.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Het belangrijkste resultaat van de huidige activiteiten is volgens de geïnterviewde de continuering van de in het project opgedane kennis, activiteiten en contacten. De contactpersoon bij de gemeente noemt als belangrijke resultaten de goede publiciteit die er is geweest voor de gemeente en het feit dat het centrum er veel beter uitziet.

Wat de ontwikkeling van de criminaliteit betreft kan worden vermeld dat deze voor wat betreft sommige delicten is toegenomen, terwijl er bij andere delicten een afname is. De winkeliers hebben in 1994 circa 4 keer zoveel als in een vergelijkbare periode in 1993, te maken gekregen met inbraak (55) en met pogingen (12) daartoe.

Wat dit betreft heeft men de resultaten van het voorbeeldproject niet kunnen vast houden. Wel is het aantal aangiften van winkeldiefstallen (101) afgenomen tot twee derde van het aantal over 1993. Het aantal vernielingen bleef vrijwel op hetzelfde niveau. In het aantal bedreigingen valt echter een verdubbeling te constateren, van 13 naar 27.

Inzake diefstal van of uit voertuigen is het aantal aangiften over de periode 1993-1994 aanzienlijk gereduceerd; voor wat betreft (brom)fietsdiefstallen van 178 naar 147, diefstal van auto's van 19 naar 8, diefstal uit auto's van 115 naar 86.

5 Leiden

5.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project in Leiden richtte zich op het winkelgebied in de binnenstad met als belangrijkste winkelstraten de Breestraat en de Haarlemmerstraat (ruim 260 winkels). Leiden heeft f 249.205,- aan subsidie gekregen. De ondernemers zijn vertegenwoordigd in twee ondernemersverenigingen.

Het zwaartepunt van de uitvoering van maatregelen heeft in Leiden gelegen bij maatregelen die gericht zijn op vermindering van het slachtofferrisico bij winkeliers. Zo was al voor de officiële aanvang van het project begonnen met de uitvoering van security-checks en met trainingen voor ondernemers en winkeliers. Bovendien konden ondernemers zich abonneren op de diensten van een beveiligingsbedrijf. Wat de samenwerking tussen de onderlinge organisaties betreft waren de leden van de begeleidingscommissie het met elkaar eens dat deze aanzienlijk was verbeterd. Daarnaast was de waardering van winkeliers voor de inspanningen van de politie en de gemeente op het gebied van winkelcriminaliteit duidelijk gestegen.

Ondanks de vrij lage participatie aan de maatregelen hadden deze, zo luidde de conclusie in de eindrapportage, hun vruchten afgeworpen. Het slachtofferschap van winkeldiefstal, graffiti en dreiging was onmiskenbaar gedaald en bij andere delicten was sprake van stabilisatie of een dalende tendens. Het project heeft er echter niet toe geleid dat de aangiftebereidheid onder winkeliers toenam. Overigens leek er sprake te zijn van een toename in het winkelgebied van de delicten die niet tegen winkeliers waren gericht, met name van bedreiging en fietsdiefstal. De rapportage werd besloten met de opmerking dat deze laatste ontwikkeling bij continuering van het project nadrukkelijk de aandacht verdient.

5.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Er is in Leiden nog steeds een werkgroep waarvoor één keer per 3 maanden overleg wordt gevoerd. In de werkgroep hebben drie ondernemers zitting, een politiefunctionaris, een gemeente-ambtenaar, iemand van een p.r. buro en een beambte van de beveiligingsdienst.

5.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- In de binnenstad vindt nog altijd winkelsurveillance plaats door een extern beveiligingsbedrijf. Hierbij worden dagelijks zo'n 2 à 4 personen ingeschakeld. Ongeveer 70 ondernemers zijn geabonneerd op de diensten van dit bedrijf. Daarbij zijn drie keuzemogelijkheden:
 - beschikbaarheid op oproepdienst;
 - vaste uren waarop in grootwinkelbedrijven constante surveillance plaats vindt;

- surveillance in de winkel.
- Er worden geregeld trainingen winkelcriminaliteit van 3 avonden gegeven, in het najaar vinden er wederom twee plaats. Jaarlijks worden met de cursus zo'n 50 à 60 ondernemers bereikt.
- Voor het derde opeenvolgende jaar vinden er Halt-afdoeningen plaats bij winkeldiefstal. Sinds kort worden de jeugdige first-offenders daarbij geplaatst in één van de winkelbedrijven.
- In Leiden wordt door de werkgroep nog altijd het info-bulletin Stop uitgegeven, dat ten tijde van het project was opgezet.
- De politie-functionaris laat weten dat de aangiftebereidheid onder winkeliers nog goed is en dat ook de vereenvoudigde aangifteformulieren nog goed worden gehanteerd door de winkeliers.

Nieuwe activiteiten

- De meest recente activiteit - thans nog in een pril stadium - is de alarm-oproepdienst van het zelfde beveiligingsbedrijf als het voornoemde. De op deze dienst geabonneerde ondernemers krijgen het bezit over een apparaatje met een zogenaamde overvalknop, waarbij na intoetsing de beveiligingsdienst binnen twee minuten ter plekke is. Op dit moment maken 10 winkeliers gebruik van deze service. De promotie van de nieuwe activiteit zou na de zomer gaan plaatsvinden. Pas bij deelname door zo'n 50 à 60 deelnemers wordt de alarm-oproepdienst rendabel.
- Dit voorjaar is door de werkgroep een enquête gehouden onder winkeliers over de stand van zaken op het gebied van de preventie van winkelcriminaliteit. Doel van de enquête was het oordeel te peilen van de winkeliers ten aanzien van de behaalde resultaten door de politie en de gemeente. Daarnaast wilde men de bereidheid meten onder winkeliers voor een financiële bijdrage. Uit de resultaten bleek dat de gemeente en de politie vrij gunstig werden beoordeeld. De bereidheid tot het bijdragen aan de preventie-activiteiten ontbrak echter nog steeds.
- Wanneer daar een verzoek voor is wordt door de gemeentelijke onderhoudsdienst binnen 24 uur graffiti verwijderd van de winkelpuien en -gevels. Aan deze service zijn voor de winkeliers geen kosten verbonden.
- De gemeente heeft er zorg voor gedragen dat er het afgelopen jaar een aantal bewaakte fietsenstallingen zijn bijgekomen in Leiden.
- De winkeliers worden door de gemeente gewezen op de beschikbare rijks-subsidies voor de installatie van 70% licht doorlatende rolluiken. De geïnterviewde van het grootwinkelbedrijf, destijds voorzitter van de werkgroep, schat in dat momenteel niet meer dan 15 winkeliers een dergelijk rolluik heeft. Dit aantal zal in de loop van de jaren langzaam toenemen, aangezien de installatie van deze rolluiken bij verbouwingen van puien inmiddels als verplichting is vastgelegd.
- Ook wordt door de gemeente het wonen boven winkels gestimuleerd.
- In het eindrapport werd vast gesteld dat er de navolgende periode vooral aandacht nodig zou zijn voor criminaliteit die niet was gericht tegen winkeliers, zoals onder andere bedreiging en fietsdiefstal. Dat is niet gebeurd, volgens de benaderde politie-functionaris, wegens gebrek aan manuren bij de politie. Wel geeft hij aan dat er, door middel van de inzet van extra mensen, meer aandacht is gekomen voor zakkenrollerij en illegale verkoop. Momenteel zijn er plannen voor het treffen van extra fietsvoorzieningen in het centrum.

Financiering

De werkgroep heeft dit jaar van de gemeente een subsidie gekregen van f 25.000,-, waarbij de kosten van de winkelsurveillance worden opgebracht door de ondernemers zelf. Afhankelijk van de aangeboden dienst, varieert de bijdrage hiervoor van f 1200,- tot f 3000,- per jaar. Ook worden de kosten voor het abonnement op de alarm- oproepdienst door de winkeliers zelf opgebracht. Inclusief de huur van het materiaal kost dat de winkelier f 125,- per vier weken, ofwel f 1500,- op jaarbasis. De kosten van de trainingen winkelcriminaliteit worden gesubsidieerd door de gemeente. De geïnterviewde van het grootwinkelbedrijf geeft aan dat indien de subsidie van de gemeente weg zou vallen, het project geen lang leven meer beschoren zou zijn.

5.4 Participatie winkeliers

De geïnterviewde van het grootwinkelbedrijf geeft aan dat de participatie en motivatie van de winkeliers vrij laag is. Ook volgens de politie is de betrokkenheid van winkeliers niet echt toegenomen. De geïnterviewde politiefunctionaris geeft aan dat de politie overigens beperkt was in de mogelijkheden om deze betrokkenheid te vergroten. Wegens tijdgebrek heeft de politie namelijk nauwelijks iets kunnen doen aan een persoonlijke benadering van winkeliers. De lage organisatiegraad wordt genoemd als één van de redenen van het geringe draagvlak onder de winkeliers, dat overigens, vergeleken met een aantal andere gemeenten, niet eens zo slecht is. Eén van de geïnterviewden wijst op het belang van het ontwikkelen van initiatieven op landelijk niveau om de betrokkenheid van grootwinkelbedrijven bij de preventie van winkelcriminaliteit te bevorderen. De betrokkenheid van een grootwinkelbedrijf bij de preventie-activiteiten in Leiden is dan ook een schoolvoorbeeld van de uitzondering die de regel bevestigt.

5.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Volgens de contactpersoon bij de politie is de criminaliteit het afgelopen half jaar nauwelijks toegenomen ten opzichte van het jaar daarvoor. De contactpersonen bij de politie en gemeente menen dat de belangrijkste resultaten van het voorbeeldproject de ontwikkeling van en de contacten binnen de werkgroep zijn en daarnaast een toegenomen begrip van winkeliers voor de politie en de gemeente en hun inspanningen op dit terrein. De grootste problematiek doet zich voor in de avonduren. Het uitgaanspubliek zorgt voor veel overlast in de binnenstad. Binnen de gemeente bestaan dan ook plannen voor het instellen van een werkgroep gericht op deze problematiek.

In Leiden heeft de criminaliteit zich blijkens de politiegegevens het afgelopen jaar positief ontwikkeld. Inbraken in winkels en pogingen daartoe vormen hierop een uitzondering, want zij zijn - in tegenstelling tot de in 1993 geconstateerde afname - toegenomen met 50%, van respectievelijk 8 tot 12 en van 33 tot 49. Voor het overige heeft de criminaliteit in het winkelgebied zich gestabiliseerd of is deze afgenomen. Zo is het aantal aangiften van winkeldiefstal over de eerste drie kwartalen van 1994 met 20% terug gelopen, tot 163 en ook het aantal vernielingen is met ruim 30% verminderd. Wat min of meer gelijk is gebleven zijn het aantal berovingen/overvallen, het aantal (brom)fietsdiefstallen en het aantal diefstallen van auto's. Diefstallen uit auto's (5) zijn verminderd tot de helft. Het aantal

bedreigingen/intimidaties lijkt drastisch te zijn teruggelopen⁷.

⁷ Het verschil tussen 18 aangiften van bedreiging/intimidatie in 1993 en 1 in 1994 is wel erg groot. Door degene die de politiegegevens aanleverde werd echter aangegeven dat in deze cijfers alleen bedreigingen en geen intimidatie was opgenomen. Een gedeelte van de geconstateerde afname van het aantal bedreigingen zal dus hier aan zijn toe te schrijven.

6 Zutphen

6.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project in Zutphen speelt zich af in de binnenstad. Hier zijn ongeveer 280 winkels gevestigd. De ondernemers zijn georganiseerd op straatniveau en vertegenwoordigd via één overkoepelende organisatie van binnenstadondernemers. Voor het project is een subsidie van f 190.850,- ontvangen.

De uitvoering van maatregelen is traag op gang gekomen. Dit kwam voornamelijk omdat het maatregelen betrof waarvoor medewerking en goedkeuring van de politie en de gemeente nodig was. De samenwerking tijdens het project verliep goed en werd door de betrokkenen ten tijde van de eindevaluatie als belangrijkste resultaat gezien. Zo niet de participatiebereidheid van winkeliers, deze vormt ook in Zutphen een knelpunt.

Alhoewel het slachtofferschap bij winkeldiefstal en inbraak niet was afgenomen, was de geleden schade bij deze delicten wel gedaald. Ten aanzien van vormen van criminaliteit die niet tegen winkeliers zijn gericht bleef de situatie grotendeels onveranderd. Wel leek er sprake te zijn van een stijging van het aantal vernielingen, (brom)fietsdiefstallen en diefstallen uit auto's en was de veiligheidsbeleving in negatieve zin veranderd. Omdat daarnaast ruim 60% van de winkeliers meende dat de criminaliteit in het winkelgebied was toegenomen, werd in de eindevaluatie het belang aangegeven van een snelle uitvoering van de resterende maatregelen uit het actieplan.

6.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Na afronding van het project is er in Zutphen een overlegstructuur blijven bestaan tot het moment dat er stadswachten werden aangesteld. Vanaf toen is er een ondernemersplatform opgericht, dat één keer per 4 à 6 weken overleg voert met de gemeente. Aan dit overleg nemen de horeca, de winkeliers en de gemeente deel. De politie is hier niet bij betrokken. Veiligheid is één van de zaken die in dit platform aan de orde komen. Daarnaast deelt de ondernemer mee dat men elkaar wel weet te vinden als dat nodig is. In hoeverre dat dan ook gebeurt wordt niet geheel duidelijk.

6.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- In Zutphen wordt nog steeds gebruik gemaakt van standaard aangifte-formulieren. Volgens de contactpersoon bij de politie is ook de aangifte-bereidheid groot gebleven. Blijvend resultaat van het project is dat na een incident eerder terugkoppeling plaats vindt door de politie. De winkelier moet daar echter zelf wel om vragen.
- Ook werkt men bij vernielingen en winkeldiefstal nog steeds samen met Bureau

- Halt. Wat winkeldiefstal betreft zijn in een jaar tijd zo'n 25 zaken geweest.
- De spaarlampenactie die er toe moest leiden dat alle winkeliers na sluitingstijd een verlichte etalage hebben, is volledig mislukt. Het feit dat de lampen gratis verstrekt en persoonlijk langs werden gebracht was onvoldoende om de winkeliers te motiveren de lampen daadwerkelijk te gebruiken in de etalage. De participatiebereidheid van winkeliers is minimaal.
 - De gemeente houdt zich opnieuw bezig met het verbeteren van de openbare verlichting in de binnenstad.
 - Door de gemeente is tevens een milieu-functionaris aangesteld. Deze is er niet alleen om bijvoorbeeld de overlast van hondepoep tegen te gaan, maar houdt daarnaast toezicht op de storting door bedrijven van gevaarlijke stoffen als asbest. Tevens controleert de functionaris in hoeverre bedrijven zich houden aan de ophaalregels en houdt hij toezicht op zwerfvuil. Alhoewel de milieu-functionaris rapporteert welke bedrijven overtredingen begaan, heeft dit geen consequenties. Er is namelijk geen vervolgingsbeleid. De maatregel heeft volgens de geïnterviewde politiefunctionaris dan ook een zeer beperkt effect.
 - Eind november 1994 zijn 10 stadswachten aangesteld. De coördinatie van het stadswachtproject ligt bij de politie, die ook een functionaris heeft aangewezen als praktijkbegeleider. De stadswachten hebben vooral een signaleringstaak. Momenteel is de politie bezig met de recrutering van nieuwe stadswachten. De geïnterviewde ondernemer is over de stadswachten uitermate tevreden.
 - Vlak na afloop van het project is nog twee keer een workshop winkelcriminaliteit georganiseerd voor ondernemers, met telkens zo'n 20 à 30 deelnemers. De workshops worden op aanvraag gratis georganiseerd door de politie. Nadien is er hier geen vraag meer naar geweest.
 - Er is een dag georganiseerd ter inventarisatie van de wensen van horeca-ondernemers op het gebied van een cursus 'omgaan met agressieve klanten'. Op deze dag verschenen zo'n 30 ondernemers. Er heeft nooit een cursus doorgang gevonden, vanwege te geringe belangstelling.
 - Ondanks het feit dat er enige moeite was gedaan om een dergelijk systeem te stimuleren, was er onder de winkeliers geen animo voor het onderling alarmeringssysteem. De promotie van het onderlinge alarmeringssysteem was een taak van de politie. Deze ging de winkeliers persoonlijk langs om ze erover in te lichten. Daarnaast werd erover gepubliceerd in het krantje van de ondernemersvereniging.
 - Om fietsenoverlast tegen te gaan is langs één invalsroute een fietsenstalling gecreëerd - zonder toezicht - voor 250 fietsen. Elders in de stad is een dergelijke faciliteit overigens vrijwel gelijktijdig verwijderd.

Nieuwe activiteiten

- Volgens de geïnterviewde bij de politie zijn er na afloop van het voorbeeld-project veel overlegstructuren opgezet voor de verdere ontplooiing van activiteiten ter preventie van criminaliteit. Hiervan hebben er een aantal slechts zijdelings betrekking op winkelcriminaliteit. Bij de politie is een zogenaamd Opruimingsteam samengesteld voor het tegengaan van graffiti. In eerste instantie werd door het team alleen de graffiti van overheidsgebouwen verwijderd. In een latere fase konden ook particulieren gebruik maken van deze diensten. Er werd een vergoeding gevraagd voor het gebruikte materiaal. Dit komt neer op een gevraagde bijdrage van f 10,- per m². De geïnterviewde deelt mee dat slechts weinig winkeliers van deze dienst gebruik hebben gemaakt.
- Daarnaast is er een Werkgroep Overlast Drugs ingesteld om de overlast van

alcohol en (soft-)drugs gebruikende jongeren op straat en in openbare ruimten tegen te gaan. In de werkgroep van politie, justitie, CAD, horeca en bewoners hebben geen winkeliers zitting.

- Door de ondernemersvereniging is onlangs een City Manager ingehuurd. Deze houdt zich vooralsnog bezig met het organiseren en bijeenbrengen van de verschillende organisaties van ondernemers. Een belangrijke taak is het vertegenwoordigen van de ondernemers naar de lokale overheid toe. Alhoewel dat niet is vastgelegd zal hij zich in de toekomst ook met veiligheidszaken bezig houden.

Financiering

Het is moeilijk gebleken om de winkeliers aan te sporen tot het leveren van een financiële bijdrage voor preventieve activiteiten. Alle maatregelen worden dan ook door andere partijen bekostigd. Alleen de City Manager wordt gefinancierd door de overkoepelende ondernemersvereniging. Dit heeft tot op heden niet geleid tot een verhoging van de contributie. De City Manager is trouwens ontevreden over hetgeen hij, in verhouding tot de vele uren inzet per week, verdient. Hij meent dan ook dat hij zijn werkzaamheden alleen zal kunnen voortzetten indien volgend jaar of de contributie wordt verhoogd, of de gemeente een bijdrage levert.

6.4 Participatie winkeliers

Door de winkeliers zelf zijn geen verdere activiteiten ontwikkeld. De participatie-bereidheid van winkeliers is minimaal. Dit blijkt niet alleen uit de mislukte spaarlampenactie maar ook uit het feit dat er geen enkele financiële bijdrage wordt geleverd aan het een of ander.

6.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

De periode volgend op het voorbeeldproject heeft geen resultaten opgeleverd die het gevolg zijn van nieuwe gezamenlijke inspanningen. De geboekte resultaten zijn veelal uitgestelde maatregelen uit het voorbeeldproject. Zo is een belangrijk resultaat de aanstelling, door de politie, van 10 stadswachten. Wat wel recent is, is de poging van de ondernemers om zich beter te organiseren, middels het inhuren van een City Manager.

Ook in Zutphen is sprake van een fikse toename van de criminaliteit. Met uitzondering van de delicten vernieling (van 35 naar 61) en (brom)fietsdiefstal (van 101 naar 139) is bij al deze delicten ten minste sprake van een verdubbeling van het aantal aangiften. Het aantal inbraken (55) is bijvoorbeeld 2 1/2 keer zo hoog als in 1993, en ook het aantal bedreigingen (16), winkeldiefstallen (71) en diefstallen van auto's (5) is meer dan verdubbeld ten opzichte van vorig jaar. Wat het aantal aangiften van diefstallen uit auto's (32) betreft zijn de huidige cijfers het zesvoudige van die uit 1993. Het aantal aangiften van berovingen is in 1994 ten opzichte van het jaar daarvoor stabiel gebleven.

7 Deventer

7.1 Kenmerken winkelgebied en project

Het project in Deventer richtte zich op de binnenstad waar 288 winkels zijn gevestigd. De winkeliers zijn verenigd in twee ondernemersverenigingen. Er was voor het project een subsidie beschikbaar van f 237.308,-.

De uitvoering van preventieve maatregelen kwam in Deventer langzaam op gang. De belangrijkste knelpunten tijdens het project waren de moeilijke positie van de projectleider en de geringe participatie van de winkeliers. Net zoals bij andere voorbeeldprojecten het geval was, werd een verbeterde samenwerking tussen de betrokken organisaties genoemd als het belangrijkste resultaat van het project. Ten aanzien van winkeldiefstal en inbraak waren (nog) geen positieve veranderingen te constateren. Wel was het slachtofferpercentage voor graffiti, bedreiging en vernieling afgenomen, evenals de mate waarin winkeliers overlast ervaren. Gevoelens van veiligheid namen toe. Een belangrijke verklarende factor voor deze positieve tendensen was vermoedelijk de aanstelling van vier binnenstadsconciërges. Wel was sprake van een stijging van het aantal vernielingen en van diefstal uit auto's.

7.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

Ten behoeve van de organisatie van de voortzetting van de activiteiten uit het voorbeeldproject, was aanvankelijk het idee gerezen om een platform op te richten. Hier was echter te weinig draagvlak voor in de gemeente en bij de politie, omdat er al zoveel overlegstructuren bestonden. De benaderde ambtenaar van de gemeente deelt mee dat in Deventer zaken onder andere op het gebied van winkelcriminaliteit zoveel mogelijk via reguliere kanalen worden vormgegeven. Hier zijn bijvoorbeeld 5 wijkambtenaren voor aangesteld. De wijkambtenaren voeren regelmatig overleg met betrokken partijen in de wijk. Jaarlijks wordt op wijkniveau bekeken welke mogelijke problemen zich voordoen. Na prioriteitsstelling en via activiteitenplannen krijgt dit dan vorm in zogenaamde wijkplannen. Wel heeft vanuit de gemeente overleg plaatsgevonden met ondernemers dat heeft geleid tot een actieplan Deventer Binnenstad Beter voor 1995.

7.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- Het binnenstadsconciërge project dat is opgezet vanuit het voorbeeldproject is ter ziele gegaan. Dit had te maken met het feit dat er geput werd uit het bestand met banenpoolers, in Deventer de onderkant van de arbeidsmarkt. Er waren kortom onvoldoende geschikte kandidaten voor het binnenstadsconciërge project.

Nieuwe activiteiten

- Na afloop van het voorbeeldproject is door de Stichting Binnenstadsondernemers Deventer twee maal een voorlichtingsavond georganiseerd over het gebruik van landelijke aangifteformulieren en de terugkoppeling door politie en justitie. Beide avonden werden bezocht door zo'n 60 belangstellenden.
- Ter vervanging van de conciërges zijn er vanaf september 18 stadswachten aangesteld. In vergelijking met de stadsconciërges ligt de nadruk meer bij veiligheid en toezicht en minder bij service- en dienstverlening. De stadswachten vallen onder de verantwoordelijkheid van de politie. Het gaat hier om zogenaamde Melkertbanen.
- Het actieplan Deventer Binnenstad Beter behelst in de eerste plaats het uitstallingenbeleid van winkeliers. Op initiatief van de ondernemers is in dit actieplan ook het schoonmaken en -houden van de binnenstad opgenomen evenals politietoezicht. Het toezicht liet in Deventer nadat de binnenstadsconciërges waren weg gevallen te wensen over. Begin dit jaar is het actieplan van kracht gegaan. Onlangs is ook met betrekking tot het aspect toezicht een draaiboek vastgesteld door B & W. Met de uitvoering van het toezicht is eind september aangevangen. Het toezicht betreft naast politie, ook politie-assistenten en de aan te stellen stadswachten.
- Daarnaast is in Deventer deze zomer - en eerder dan oorspronkelijk de bedoeling was - op verzoek van een aantal winkeliers begonnen met collectieve winkelsurveillance in de winkels⁸. De winkeliers worden in dat kader uitgerust met een oproepsysteem. De collectieve surveillance is georganiseerd door het MKB Deventer, in opdracht van de ondernemersvereniging. De ondernemersvereniging is hierbij in zee gegaan met de NVD⁹. Na de zomer zou de MKB Deventer in samenwerking met de NVD een grootscheepse acquisitie organiseren onder ondernemers voor de surveillance.
- Ook meldt de geïnterviewde van de MKB dat men in ten minste één van de drie winkelcentra aan de rand van Deventer bezig is met collectieve surveillance. Bij één van die winkelcentra werd de aanleiding hiervan gevormd door overlast van het asielzoekerscentrum aldaar.
- Tenslotte heeft de Stichting Binnenstadsondernemers Deventer de eerste plannen ter verbetering van de bestrating en de verlichting gepresenteerd. Het gaat hier om een algehele face-lift van de binnenstad. Aangezien hier grote bedragen mee gemoeid gaan, lijkt het niet waarschijnlijk dat deze plannen op korte termijn tot uitvoering zullen worden gebracht.

Financiering

De kosten van de binnenstadsconciërges zijn destijds voor een deel opgebracht door de winkeliers. Met de huidige plannen gaat geen financiële bijdrage gemoeid van winkeliers. Zowel de activiteiten die voortvloeien uit het actieplan 1995, als de aanstelling van bijvoorbeeld de stadswachten worden bekostigd door andere partijen.

⁸ In eerste instantie is begonnen met collectieve surveillance gedurende drie dagen per week, bij 10 winkeliers, dit op verzoek van de betreffende participanten zelf.

⁹ Vanuit het project 'werk in bewaking' is bij de NVD voor 32 uur per week één persoon aangesteld voor de collectieve surveillance. 'Werk in bewaking' - een landelijk project - is ontstaan vanuit de samenwerking tussen de Bond van Verzekeraars en de Vakbonden. Aan de ondernemersvereniging is in dit verband een projectsubsidie verstrekt over 2 jaar van f 32.000,- per arbeidsplaats.

Wel wordt de collectieve surveillance bekostigd vanuit een tariefsverhoging bij de ondernemersvereniging. In eerste instantie draagt de deelnemende ondernemer f 27,50 exclusief BTW per week bij, terwijl het uiteindelijke bedrag circa f 35,- per ondernemer per week zal zijn. Er is bewust gekozen voor een zo laag mogelijk instapbedrag, met als achterliggende gedachte dat wanneer ondernemers weten wat de surveillance ze oplevert, ze op den duur bereid zijn om hiervoor iets meer op te brengen. Voor één surveillant die is aangesteld voor 32 uur dienen circa 35 winkeliers te participeren.

7.4 Participatie winkeliers

Ook in Deventer blijft (financiële) participatie van winkeliers een moeilijke zaak.

7.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Het opnieuw instellen van toezichthouders¹⁰ en de organisatie van collectieve winkelsurveillance in winkels zijn de belangrijkste resultaten van de recente inspanningen op het terrein van de preventie van winkelcriminaliteit. De onderlinge contacten tussen de verschillende partijen zijn echter duidelijk verslapt. Vanuit de gemeente blijkt er in ieder geval geen duidelijk zicht te zijn op de activiteiten van winkeliers evenmin als op de stand van zaken wat betreft de winkelcriminaliteit. Uit de door ons opgevraagde politiegegevens komt het volgende naar voren. Ten aanzien van de criminaliteit uitsluitend gericht tegen winkeliers kan wat betreft de aangiften van winkeldiefstal een daling worden geconstateerd van zo'n 25%. Het aantal aangegeven inbraken in winkels en pogingen daartoe blijkt onveranderd ten opzichte van een jaar geleden. Daarentegen is het aantal berovingen en overvallen in dezelfde periode explosief gegroeid van 2 tot 24. Tevens valt een ernstige ontwikkeling te constateren wat betreft de diefstal van auto's. Terwijl daar tot oktober 1993 nog geen sprake van was, is er in de eerste 9 maanden van 1994 maar liefst 24 keer aangifte gedaan van autodiefstal. Ook is er een lichte stijging van het aantal (brom)fietsdiefstallen. Het aantal diefstallen uit auto's is gelijk gebleven¹¹.

10 Deze maatregel heeft overigens niet alleen betrekking op de binnenstad van Deventer, maar op de stad als geheel. Daarnaast behelst de maatregel meer dan het tegengaan van winkelcriminaliteit alleen.

11 Met betrekking tot vernielingen en bedreiging/intimidatie meldde de contactpersoon bij de politie geen cijfers te kunnen overleggen. Helaas kan dus niet worden nagegaan in hoeverre de verdriedubbeling in het aantal vernielingen van vorig jaar is teruggedrongen.

8 Haarlem binnenstad en Cronjéstraat

8.1 Kenmerken winkelgebieden en project

Het Haarlemse project speelde zich af in twee gebieden: de binnenstad (750 tot 800 winkels) en het winkelgebied Generaal Cronjéstraat (circa 140 winkels) in Haarlem Noord. Haarlem heeft voor het project een subsidiebedrag van f 262.350,- gekregen. De ondernemers zijn vertegenwoordigd via drie ondernemersverenigingen.

Er is een lange voorbereidingstijd geweest waarin veel aandacht was voor de projectstructuur en het creëren van draagvlak. De uitvoeringsfase van het project in Haarlem verliep vervolgens traag. Dit leidde ertoe dat op het moment van de evaluatie slechts een deel van het maatregelenpakket was uitgevoerd. Een belangrijk probleem werd gevormd door de geringe participatie van winkeliers. In dit opzicht leek het project weinig effect te sorteren. Dit was met name het geval in de binnenstad, waarbij de grootte van het winkelgebied een extra belemmerende factor was.

Het meest succesvol waren de maatregelen gericht op het verbeteren van de aangifteprocedure. Voor wat betreft de ontwikkeling van de winkelcriminaliteit werd ten aanzien van de Cronjéstraat geconcludeerd dat het slachtofferschap van de winkeliers nauwelijks was veranderd. Dit gold voor de meeste delicten. Alleen was de gemiddelde schade voor winkeldiefstal gedaald. De politiegegevens duiden op een stijging van het aantal inbraken. Voor de binnenstad werd vastgesteld dat het slachtofferschap onder winkeliers, wat graffiti en vernieling betreft was afgenomen. Voor de overige delicten was de ontwikkeling onbekend.

8.2 Huidige lokale samenwerkingsverbanden

Organisatorisch vormgeving

De werkgroepen die er waren in het kader van het project zijn opgeheven. In de **Cronjéstraat** vindt twee keer per jaar overleg plaats tussen de winkeliersvereniging en de politie. Wisselingen binnen de winkeliersvereniging hebben het overleg, dat overigens niet heeft geleid tot nieuwe activiteiten, dit jaar doen stagneren. In de praktijk komt het er op neer dat het project is stopgezet. Volgens de politiefunctionaris waren de belangrijkste redenen hiervoor het feit dat de financiële inbreng van de gemeente ophield en dat er niemand was binnen de winkeliersvereniging die bereid was de taken van de projectleider over te nemen. Er was kortom geen draagvlak onder de winkeliers. Op de onderlinge alarmering die tijdens het project tot stand is gekomen is ongeveer een kwart van de winkeliers aangesloten. Inmiddels is deze uitgebreid. Noch de geïnterviewde ondernemer, noch de politiefunctionaris is echter bekend met het aantal winkeliers dat hieraan deelneemt. Van het landelijke aangifteformulier wordt volgens de politiefunctionaris door de winkeliers nog steeds gebruik gemaakt.

Direct volgend op het project is voor de **binnenstad** opnieuw een werkgroep 'preventie winkelcriminaliteit' ingesteld. De gemeente, de politie, het O.M. en de

ondernemersvereniging City Haarlem maken hier deel van uit. De werkgroep komt eens in de 4 à 6 weken bij elkaar. Alhoewel de activiteiten van de werkgroep sinds de afronding van het voorbeeldproject op een laag pitje hebben gestaan, heeft men eind september middels een zogeheten 'herstartbijeenkomst' een aanvang gemaakt met de straatgewijze benadering van winkeliers. Dit met het doel de preventie van winkelcriminaliteit opnieuw onder de aandacht van de winkeliers te brengen. Dit keer is de aandacht minder gericht zijn op het doen van aangifte en meer op maatregelen die verband houden met overvallen. Terwijl de werkgroep al langer van plan was om met een straatgewijze benadering van winkeliers van start te gaan, kwam het initiatief voor de hernieuwde start pas echt van de grond door de inmenging van één van de winkeliers. Deze persoon is wat meer op de voorgrond getreden bij de winkeliersvereniging City Haarlem nadat daar een bestuurscrisis had plaatsgevonden.

Inbreng samenwerkingspartners

Trekker van de werkgroep 'preventie winkelcriminaliteit' voor de binnenstad is de gemeente.

8.3 Huidige activiteiten

Continuering en recente uitvoering van projectmaatregelen

- In het najaar zou de politie een gratis cursus 'preventie winkelcriminaliteit' geven aan winkeliers uit twee straten in de binnenstad. Dit in het kader van de 'herstart' (zie: nieuwe activiteiten).
- De keuze tussen het hanteren van een landelijk dan wel van het lokale aangifte-formulier is besloten in het voordeel van het landelijke aangifteformulier.
- De mogelijkheid om schriftelijk aangifte te doen van winkeldiefstal met bekende dader, is het afgelopen jaar uitgebreid naar winkeldiefstal met onbekende dader. Momenteel wordt bekeken in hoeverre schriftelijke aangifte ook valt uit te breiden naar andere delicten, zoals bijvoorbeeld vernieling.
- Het straatjunkproject, dat zich ten tijde van het project nog in het stadium bevond van subsidie-aanvraag, loopt inmiddels een jaar onder de naam 'Vroeghulp Interventie Project'.
- Met subsidie van de gemeente zijn inmiddels een aantal woningen gerealiseerd boven winkels. Ten tijde van het voorbeeldproject was aan het wonen boven winkels in het Meerjarenplan Stadsvernieuwingen een hoge prioriteit toegekend.
- In Haarlem buigt men zich nog steeds over het 'toezicht houden'. Sinds het voorjaar 1995 vindt er, op initiatief van de wethouder van economische zaken en het MKB-Haarlem, in de binnenstad opnieuw overleg plaats hierover. Men onderzoekt de noodzaak tot en de mogelijkheden van het instellen van een particuliere bewakingsdienst voor in de avonduren. Dit om inbraken in winkels tegen te gaan. Over de noodzaak van extra bewaking bestaat onenigheid tussen politie en de MKB. Beide partijen hebben een eigen, verschillende, interpretatie van de politiegegevens. Als het aan de politie ligt komt er naast de te verwachten stadswachten geen extra toezicht in de vorm van de inzet van een particuliere bewakingsdienst.

Nieuwe activiteiten

- Op 26 september heeft een 'herstartbijeenkomst' plaatsgevonden, bedoeld voor de winkeliers uit twee straten in de binnenstad en daarnaast voor de contactpersonen van de winkeliersverenigingen van andere straten in het centrum. Op deze avond is door een vertegenwoordiger van een bank uit één van de twee deelnemende straten een pakket voor overvalbeveiliging gepresenteerd. Dit bestaat uit een regeling voor wat betreft het waardetransport, het laten aanbrengen van een kluis en de aanschaf van een overval-alarmeringssysteem. Daarnaast is door de politie uitleg gegeven over het gebruik van de aangifteformulieren en zijn de winkeliers ingelicht over de cursus die door de politie zal worden verzorgd.
- Op initiatief van de werkgroep is door de politie een boekje samengesteld voor winkeliers over de preventie van winkelcriminaliteit. Het heeft een oplage van 300 exemplaren. De verspreiding vindt plaats samen met die van de schriftelijke aangifteformulieren en tijdens de herstartbijeenkomst. Het produkt wordt gefinancierd door de politie, de winkeliersvereniging en door het bureau veiligheid van de gemeente.
- Alhoewel het onaantrekkelijk maken van (potentiële) verblijfplaatsen van junks, een tijdens het project geplande maatregel, geen doorgang heeft gekregen, is er dit jaar met gemeentesubsidie voor deze probleemgroep wel dagopvang gerealiseerd.
- Er zal in Haarlem extra toezicht komen in de vorm van stadswachten.

Financiering

De cursus wordt door de politie bekostigd in de zin dat een politiefunctionaris de cursus zal geven. De werkgroep heeft voor eventueel in de toekomst te ontwikkelen activiteiten geen budget tot zijn beschikking. Evenmin is overeen gekomen wie er in de toekomst de presentatie zal gaan houden voor de overige te benaderen straten.

Over de financiering van het extra-beveiligingsplan wordt overlegd gevoerd met de provincie. Hierover is nog niets besloten.

8.4 Participatie winkeliers

Detailisten nemen aan geen van de genoemde overlegstructuren in de binnenstad deel. Afgezien van een actief bestuur van de winkeliersvereniging, is de participatiebereidheid van de winkeliers nog altijd laag. Dat vormt dan ook het grootste knelpunt bij het ontwikkelen van activiteiten. Als oorzaak van de geringe participatie wordt de lage organisatiegraad van de winkeliers genoemd. Eén van de geïnterviewden verwoordt dit feit als volgt: "Een kwart betaalt lidmaatschap aan de MKB, de rest profiteert mee van de activiteiten".

8.5 Resultaten en ontwikkeling criminaliteit

Cronjéstraat

Voorzover over de gegevens over 1993 beschikbaar waren, geeft een vergelijking met de aangiftecijfers over 1994 een daling aan van de criminaliteit in het winkelgebied Cronjéstraat. Wat de winkeldiefstallen betreft is sprake van een lichte daling van 47 tot 36. Het aantal inbraken (38) is in de eerste drie kwartalen van 1994 gereduceerd tot 60% van het aantal in 1993. Maar vooral wat betreft het aantal (brom)fietsdiefstallen zijn gunstige resultaten behaald. Dit aantal aangiften is teruggebracht van 38 tot 12.

Binnenstad

Voor de binnenstad heeft het project volgens de vertegenwoordiger van het MKB-Haarlem, goede contacten opgeleverd tussen politie en de gemeente, maar voor de rest heel weinig. Ook de andere partijen beamen echter dat de verbeterde samenwerking tussen de verschillende instellingen het belangrijkste resultaat is van het project. De gemeente-ambtenaar voegt hieraan toe dat het ook zeer positief is dat ten gevolge van het project bij de politie een vast contactpersoon is aangewezen voor de winkeliers. Hierdoor is men bij de politie goed op de hoogte van wat er zich bij de winkeliers afspeelt. In de praktijk lijken er zich echter communicatieproblemen voor te doen.

Wat de criminaliteit betreft, deze heeft zich in tegenstelling tot de Cronjéstraat negatief ontwikkeld. Zonder uitzondering blijkt uit de aangiftecijfers een toename van het aantal gepleegde delicten. Niet alleen valt voor winkeldiefstal (van 247 naar 406) en voor inbraken (van 148 naar 250) een aanmerkelijke stijging waar te nemen in het aantal aangiften. Ook het aantal vernielingen lijkt flink te zijn toegenomen van 96 naar 231¹².

Daarnaast zijn er ruim 2 tot 10 maal meer particulieren dan vorig jaar slachtoffer geworden van diefstal van of uit voertuigen. Zo is bijvoorbeeld het aantal aangiften van (brom)fietsdiefstal gestegen van 246 naar 630. Maar ook het aantal diefstallen uit auto's (566) is het vijfvoudige van vorig jaar en het aantal diefstallen van auto's is bijna vertienvoudig van 8 naar 77.

12 Hierbij dient te worden opgemerkt dat de cijfers over dit jaar door de politiefunctionaris in kwestie niet konden worden uitgesplitst naar particulieren en winkels/bedrijven. De stijging van het aantal aangiften van 96 naar 231 is dus voor een aanzienlijk deel te wijten aan het feit dat het hier niet uitsluitend winkeliers betreft.

Bijlage 2

Overzicht geïnterviewde personen

Etten-Leur:

winkeliers: de heer A. van den Goorbergh sr., mevrouw C. de Spek
politie: de heer P. Bakker
gemeente: de heer P. Berting

Lelystad:

winkeliers: mevrouw Jacobs-Haagen
politie: de heer M. Cobussen
gemeente: mevrouw J. van Loenhout

Haarlem Generaal Cronjéstraat

winkeliers: de heer Kroon
politie: de heer Bruntink

Haarlem Binnenstad

politie: de heer Siertsema, de heer Westen, de heer Boudewijn
gemeente: de heer Roos
MKB-Haarlem: de heer Perlstein

Almelo

winkeliers: de heer Heyveldt, de heer Sijgers
politie: de heer Kuipers, de heer Lette
gemeente: de heer Mulder

Zutphen

winkeliers: de heer Noach, de heer Tempelman
politie: de heer Brummel
City Manager: de heer G. Claassen

Deventer

winkeliers: de heer Van Soest
politie: de heer M. Sterk
gemeente: de heer W. Walen
MKB-Deventer: de heer M. Kok

Leiden

winkeliers: de heer Kemper
politie: de heer Durieu
gemeente: de heer W. v.d. Eshof
beveiligingsbedrijf: de heer R. v.d. Lof

Spijkenisse

winkeliers: de heer Peters
politie: de heer R. Split
gemeente: de heer H. Landheer

Bijlage 3